

No problem, a problem or a social problem?  
The exposure of boys in honour structures  
and the social work surrounding them in  
Malmoe

## Abstract

Author: Karin Hansson

Title: No problem, a problem or a social problem? The exposure of boys in honour structures and the social work surrounding them in Malmö (Translated title)

Supervisor: Annika Capelán

Assessor: Katarina Jacobsson

The purpose of this study was to examine the situation of the boys in honour structures. More specifically the aim was to find out how the context of Malmö, with its organization of the public authorities and the segregation within the city, as well as the Social Service Act of Sweden, affects the exposure of boys in honour structures. I wanted to understand the invisibility of these boys from this point of intersection. My study was a qualitative study, performed in two steps. I did interviews with representatives from three non-governmental organizations and I also sent questions via e-mail to each one of the human service agencies that are responsible for child investigations, in Malmö. The main questions of the investigation were; In which ways can the boys in honour structures be exposed? What kind of work is done to help these boys in Malmö? How does the specific context, which is Malmö, affect the exposure of the boys? Can the situation of boys in honour structures receive the title of a social problem? The empirics were analyzed using theories of social constructivism, more precisely theory on how a social problem and the ideal victim are created. My study showed that the human service agencies seemed to have quite a limited experience of exposed boys in honour structures. The exposure of boys in honour structures were a problem, but it had not yet earned the status of a social problem. The non-governmental organizations seemed to play an important part in the process of establishing a definition because of their experience with the exposed boys. The model of explanation which was common for describing girls' exposure in honour structures often defines the boys as perpetrators. This seemed to be an aggravatingly circumstance in the process of making a social problem out of the exposure of the boys in honour structures. I argued that it is necessary to include boys as victims in honour structures alongside with the girls.

Key words: honour structures, boys, exposure, social problem, Malmö

# Innehållsförteckning

1. Inledning .....	5
1.1 Problemformulering .....	5
1.2 Syfte .....	7
1.3 Frågeställning .....	7
1.4 Definition av centrala begrepp .....	8
1.4.1 Hedersrelaterat våld/våld och förtryck i hederns namn .....	8
1.4.2 Hedersstruktur .....	10
1.4.3 Kultur .....	11
1.4.4 Pojkar .....	12
1.5 Presentation av Malmö Stad .....	12
1.6 Hur skyddas pojkar i hedersstrukturer genom lagstiftningen? .....	14
1.6.1 FN:s barnkonvention .....	14
1.6.2 Föräldrabalken .....	15
1.6.3 SoL .....	15
1.6.4 LVU .....	17
2. Metod .....	17
2.1 Urval .....	17
2.2 Val av metoder samt metodernas förtjänster och begränsningar .....	20
2.3 Tillförlitlighet/reliabilitet .....	22
2.4 Förförståelse .....	23
2.5 Etiska överväganden .....	23
3. Tidigare forskning .....	24
3.1 Inledning till tidigare forskning .....	24
3.2 Hederskultur och hedersmord .....	25
3.3 Hedersproblematikens omfattning .....	26
3.4 Kunskaper om och insatser mot hedersrelaterat våld .....	28
4. Teori .....	29
4.1 Blumer: det sociala problemets karriär .....	30
4.2 Christie: det ideala offret .....	31
5. Empiri och analys .....	31
5.1 Inledning .....	31
5.2 Informanternas förståelse av hedersbegreppet .....	32
5.3 På vilka sätt kan pojkar vara utsatta i hedersstrukturer? .....	35

5.4 Hur arbetar de aktuella frivilligorganisationerna med pojkarna?.....	38
5.5 Inom vilka undersökta verksamheter i Malmö återfinns pojkarna? .....	41
5.6 Frivilligorganisationerna om den kommunala verksamheten och samarbetet .....	42
5.7 Men varför så svårt att få ses som offer? .....	46
5.8 Pojkarnas komplexa utsatthet.....	48
5.8.1 Hedersstruktur.....	49
5.8.2 Barnskyddslagstiftningen .....	49
5.8.3 Malmö Stad.....	50
5.9 Sammanfattande slutsats om pojkars utsatthet i hedersstrukturer i Malmö .....	51
6. Slutdiskussion .....	52
Litteraturförteckning .....	54
Övrigt material.....	56
Bilaga 1.....	58

# 1. Inledning

## 1.1 Problemformulering

Den 20 november 2005 kunde följande nyhet läsas i Expressen;

HÖGSBY-STOCKHOLM. 20-åriga Abbas Rezai hittades knivmördad hemma hos sin flickvåns familj. Utredarna misstänker att motivet är hedersrelaterad blodshämnd. Efter en intensiv polisjakt greps familjen sent i går kväll.

- Hela familjen är anhållen misstänkt för mord alternativt dråp, säger kommissarie P O Jansson, vid polisen i Kalmar. [...] Polisen misstänker att det var då dotterns 20-åriga pojkvän, Abbas Rezai, som - liksom flickvännens familj - har afghanskt ursprung attackerades och knivhöggs till döds. Orsaken misstänks vara hedersrelaterad.

Under en period runt mordet på Abbas rapporterade media intensivt om hans öde och mordet benämndes som hedersrelaterat. Då Fadime, tre år tidigare, mördades spelade media en viktig roll i att uppmärksamma hennes livsöde och den hedersstruktur som hon levt i, vilken slutligen orsakade hennes död. Även mordet på Pela, 1999, uppmärksammades av media och dessa två unga kvinnor har fått vara ansikte åt offren för hederskulturen i Sverige. Medias rapportering kring dessa mord tycks ha medverkat till konstrueringen samt etableringen av hedersvåld och förtryck som ett socialt problem i Sverige och det är även denna rapportering som har legat till grund för socialarbetarnas förståelse av problematiken (Lorentzon, 2008, Sjöholm, 2006 m.fl.). Då Abbas död, bilden av honom och medias rapportering av hans liv och död, inte har lett till samma typ av uppmärksamhet så har jag funderat över huruvida pojkars utsatthet i hedersstrukturer överhuvudtaget är att betrakta som ett problem.

Hedersmord kan betraktas som den bitersta änden på en skala av förtryck, på vilken många unga befinner sig. Den överväldigande majoriteten av familjer i Sverige som lever i hedersstrukturer mördar dock inte familjemedlemmar. Därför vill jag, i denna uppsats, flytta fokus från dessa betydelsefulla, tragiska och uppmärksammade händelser och istället fokusera på resten av skalan, dvs. allt det där andra som också är att betrakta som hedersrelaterat våld och hedersstrukturer.

Arne Hemednaca, grundare av Sharaf Hjältar, säger till Aftonbladet (080522) att ”pojkar som tvingas vakta sina systrars oskuld är inte fria. Den som uppfostras till förtryckare har blivit bestulen på en del av sitt liv”.

Aftonbladet (2008) uppmärksammade, i en temasatsning gällande hederskulturen, att pojkar kan fara illa i denna. En artikel ut aktuell satsning handlar om ”Tarek”, 21 år, som beskriver att han har fått lämna sin familj eftersom han inte tillåts leva det liv han önskar, med den kvinna han älskar samt utöva de intressen han har. Han uttrycker att ”de förlorar mig hellre än accepterar mig. Det känns som om jag aldrig kommer att bli hel igen”. En annan artikel handlar om Farman, 22 år, som beskriver att han, som ende son, fick uppgiften att från att han var tolv år och framåt, bevaka sina systrar. Tillslut stod han inte ut med den han blivit och han uttrycker; ”Det är många som gått vilse. Jag var en av dem”.

Fria Tidningen (2009) skriver om ”Aram” som väckte sin familjs missnöje och hotades av sin bror för att han misstänktes vara homosexuell. Då han var elva år försökte familjen gifta bort honom med en av hans kusiner. Idag lever han med skyddad identitet på hemlig ort.

Så, trots att media inte har rapporterat i speciellt stor utsträckning om pojkar som är utsatta för våld och förtryck i hederns namn så finns det ändå en del att hitta och det är denna utgångspunkt, dvs. pojkars utsatthet i hedersstrukturer, som jag valt att undersöka. Jag vill förstå pojkars utsatthet i hedersstrukturen och jag vill förstå ett annorlunda offerskap.

Jag vill även förstå pojkarnas relativa osynlighet i medierapporteringen, den offentliga diskussionen, i de beviljade insatserna och i det sociala systemet. Schlytter och Linell (2008) framhåller att pojkar ytterst sällan omhändertas på grund av hedersrelaterat våld och förtryck. Dock kan vi nu ana att det finns många pojkar som är utsatta av detta. Bl.a. skriver Kristersson, Götblad, Unckel, Elmsäter-Swärd (Dagens Nyheter, 2009) att 1200 pojkar i Stockholm stad lever under ett lika tydligt hedersförtryck som flickor gör.

Debattörerna uttrycker också att bl.a. socialtjänsten måste lära sig mer om hedersrelaterade sociala problem eftersom man annars riskerar att missa dessa ärenden eller att ingripa på fel sätt.

Då jag, under min praktikperiod, deltog vid ett samverkansmöte inom Kvinnofrid i Malmö, väckte en av de representerade kvinnojourerna frågan om vad som kan göras i Malmö för att uppmärksamma och hjälpa de pojkar som är offer för de hedersrelaterade strukturerna. Representanten för denna kvinnojour berättade att man, genom ett projekt som innefattade aktiviteter på utvalda skolor i Malmö, kommit i kontakt med dessa pojkar, och då inte i egenskap av förövare, utan som offer. Av de organisationer och stadsdelsförvaltningar som var representerade på mötet tycktes inte problemet vara välkänt. Kvinnojouren menade att dessa pojkar inte vände sig till socialtjänsten eftersom de vet att det inte finns någon hjälp att få. Men varför finns det inga insatser för pojkar i hedersrelaterade strukturer? Och varför är inte pojkars utsatthet synliggjord i samhället, i media och i det sociala arbetet? Pojkarna är potentiellt utsatta i och med att de lever inom en hedersstruktur, men de är samtidigt barn, och omfattas då av svensk lagstiftnings specifika skydd. Slutligen är de också kommuninvånare, bor i Malmö och har därför rätt till hjälp och skydd från kommunens socialtjänst. Jag vill därför försöka undersöka om det finns ett glapp mellan kvinnojourens beskrivning av pojkars situation och problemets osynlighet hos de representanter från socialtjänsten som deltog i mötet, samt tydliggöra vari pojkars utsatthet i hedersstrukturer ligger.

## 1.2 Syfte

Jag vill undersöka och förstå pojkars utsatthet i förhållande till den position de har; dels som en del i hedersstrukturen, men också som kommuninvånare i Malmö samt som barn i Sverige, vilka omfattas av lagens skydd. Genom att se pojkarna i denna skärningspunkt vill jag även förstå deras tillsynes osynliga utsatthet.

## 1.3 Frågeställning

På vilket sätt kan pojkar vara utsatta i hedersrelaterade strukturer?

Hur arbetar man för att hjälpa dessa pojkar i Malmö?

Hur påverkar den specifika kontexten som Malmö utgör, pojkars utsatthet?

Kan dessa pojkars situation ses som ett socialt problem?

## 1.4 Definition av centrala begrepp

### *1.4.1 Hedersrelaterat våld/våld och förtryck i hederns namn*

Det finns inte en gemensam definition av hedersrelaterat våld. Istället finns en rad olika ståndpunkter som skiljer sig betydligt från varandra. Somliga, exempelvis Eldén (2004) menar att hedersrelaterat våld måste förstås som en del av det världsomspännande patriarkaliska förtrycket, och att man därför inte bör göra någon skillnad på ”svenska” mäns våld mot kvinnor, genom att pålägga fenomenet kulturella aspekter. Andra, exempelvis Wikan (2003), menar att det existerar en kultur där hedersrelaterat våld är sanktionerat och att detta våld skiljer sig från exempelvis ”svenska” mäns våld mot kvinnor. Många, t.ex. Sjöblom (2006) och Wikan (2003) väljer också att anlägga en intersektionell förklaringsmodell, där aspekter som kön, klass, etnicitet, religion, sexualitet tjänar som delar av förklaringen till att hedersrelaterat våld utövas och därmed också blir delar av definitionen på detta begrepp. Då även begreppet kultur inte kan förstås entydigt tycks det vara en lång väg kvar innan en allmän och vedertagen definition av hedersrelaterat våld kommer att antas. Det finns inte heller en internationell enhetlig definition. Då jag, inom ramen för denna uppsats, ändå vill förtydliga hur begreppet används så väljer jag att utgå från Länsstyrelsen Stockholms läns operationella definition (2005)

- våldet ses och uttalas av kollektivet som en legitim, oundviklig handling för att straffa kvinnors olydnad, bevara familjens heder och värna om släktens sociala överlevnad
- hederstänkandet har en avgörande roll och skiljer tydligt de här brotten från andra former av patriarkalt våld mot kvinnor och flickor
- våldet är planerat
- våldet är kollektivt sanktionerat och beslutat, i vissa fall även kollektivt utövat
- förövarna beskyddas av merparten av släkten /kollektivet



- våldet drabbar individen av kvinnokön från det att de blir könsmogna, dvs. från ca tolv-tretton års ålder och under resten av livet
- våldet är först och framför allt psykiskt (kränkning, skuld-skambeläggning, förödmjukelser, nervärdering, undandragen kärlek och omsorg, förföljelse, hot) och socialt (isolering, förbud att delta i normala aktiviteter i samhället, tvång till avvikande klädsel, avvikande beteende, deprivation/ekonomiskt nöd, ofrivilligt bortförande)
- i förlängningen är våldet ofta även sexuellt (tvång till oönskat sex och/eller sex med okänd/oönskad person genom ofrivilligt äktenskap) och fysiskt (från örfil till mord)
- våldet kan även drabba pojkar och unga män om de allierar sig med eller på något annat sätt stödjer eller beskyddar en flicka eller kvinna som inte fogar sig
- ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning
- våldet kan även utövas mot individer av bägge kön på grund av sexuell läggning som av kollektivet utdöms som avvikande och mot kvinnor om de inte är fruktsamma.

Till denna definition bör ytterligare en punkt läggas till, nämligen att våldet kan drabba pojkar av ytterligare orsaker än att de allierar sig med sin syster, t.ex. om pojken inte önskar gifta sig genom ett arrangerat äktenskap, vilket bl.a. tas upp av Länsstyrelsen Jönköpings län (2006).

Jag vill betona att, att anta denna definition är problematiskt, just eftersom jag riskerar att utmåla marginaliserade grupper i samhället som utövare av detta våld och att det därmed inte är ett problem hos majoritetssamhället. Jag vill förtydliga att det inte är så enkelt som att vissa marginaliserade grupper står för hedersrelaterat våld, medan ”svenskarna” är jämställda. Även svenska män misshandlar och förtrycker, just som Eldén framhåller (2004). Jag väljer dock, utan att peka ut alla personer med en viss etnicitet, att ändå framhålla att det finns en skillnad i strukturen där det hedersrelaterade våldet utövas. Att

jag gör denna distinktion handlar inte om att beskriva en gradskillnad i förtryck, utan olika former av det.

#### 1.4.2 Hedersstruktur

Även här använder jag Länsstyrelsen Stockholms läns (2005) definition.

- 1) Så kallat hedersrelaterat våld uppstår och utövas i en mänsklig kontext som kännetecknas av:
  - stereotypa, tydligt socioekonomiskt åtskilda könsroller
  - förbud för kvinnor och flickor att bestämma över sitt liv, sin kropp och sin sexualitet
  - fokusering på flickors kyskhet/förbud mot föräktenskaplig sex för flickor och kvinnor
  - flickors och kvinnors handlingar ses av kollektivet som en symbol för hela släktens heder och trovärdighet
  - män (inklusive pojkar) har ett förmyndaransvar över flickor och kvinnor inom släkten och de förväntas ständigt bevaka dem och snabbt ”korrigera” oönskat beteende
  - kvinnors och flickors heder är alltid ifrågasatt, flickor och kvinnor är alltid misstänkta så länge de inte kan bevisa att misstankarna är grundlösa
  - det sociala sammanhanget är strängt hierarkiskt auktoritärt organiserat
  - kvinnan är alltid underordnad mannen
  - kvinnors kropp är ett fält där män reproducerar och visar sin makt och definierar sitt revir gentemot varandra
  - männens makt och superioritet får inte utmanas eller ifrågasättas
- 2) Varken en viss religion, härkomst, etnicitet, klass/utbildningsnivå eller ”invandrarskap” kan i sig vara tillräckligt för att fenomenet ska kunna uppstå
- 3) Förtrycket hårdnar under perioder då kollektivet känner sig hotat och varierar över tid i samband med historiska och socioekonomiska skeenden

Ovanstående punkter definierar det jag väljer att kalla hedersstruktur. Denna definition slår fast att det är fler aspekter som spelar in för att något ska betecknas som en hedersstruktur, och att begreppet därmed är komplext. Återigen framhåller jag att våld utövas även av ”svenska” män och Sverige är inte detsamma som ett jämställt land. Det är inte min önskan att definiera ett ”dom” som blir en motsats till ”vi”.

### *1.4.3 Kultur*

Jag väljer att definiera kultur utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv, dvs. det övergripande perspektiv som jag har anlagt i min uppsats. Kultur innefattar allt vad människan tänker och gör samt det hon har, dvs. både det materiella, hennes beteendemönster samt hennes tänkande. Kulturen kan ses som en process som leder till förändring över tid. I denna interagerar socioekonomiska förhållanden, produkter av kulturen, t.ex. tankemönster, retorik m.m. och de enskilda individerna. Inom kulturen finns även delkulturer och dessa olika parter influerar varandra. På så vis är kultur alltid under förändring och kan aldrig ses som en objektiv och fastliggande kärna (Nationalencyklopedin, 090501). Eldén (2004) framhåller att det är först då kulturer jämförs med varandra som de skapas som avgränsade enheter med ett bestämt innehåll. Kulturella skillnader uppkommer därmed först efter att en kultur är ställd i förhållande till en annan kultur och då sedd som två olika och särskiljda enheter. Med detta följer att inte bara kulturerna är konstruerade, utan i nästa led även skillnaderna emellan dem. Wikan (2004) menar att människor kan lägga beslag på en kultur och göra den till sin. Genom att sedan agera utifrån sin egen definition av kulturen så har de även satt makt bakom orden och de facto definierat kulturen.

Jag uppfattar att den konstruktivistiska definitionen av kultur ligger i linje med en intersektionalistiskt förklaringsmodell på hedersrelaterat våld och hedersstrukturer, eftersom den förtydligar att alla samhällsmedborgare är knutna till flera kulturer, där klass, kön, etnicitet, sexualitet m.m. står i ständig påverkan av varandra. Därmed kan kultur inte ses som något oföränderligt. Om jag utgår från en pojke som är utsatt av hedersförtryck så kan jag se att han har en viss etnicitet, en viss religion/eller ingen religion, att han är rik/fattig, att han tillhör en viss generation, att han har en viss

kompiskrets, att han går i skolan, att han har en viss sexualitet m.m. Alla dessa olika aspekter av honom gör att han tillhör en rad delkulturer Han är således inte bara samhällsmedborgare och omfattas inte av antingen ”svensk” kultur, eller ”utländsk” kultur. Därför kan pojkens kulturella tillhörighet vara komplex, och av samma anledning är även det hedersrelaterade våldet och hedersstrukturen komplex.

#### 1.4.4 Pojkar

Inom ramen för denna uppsats definierar jag pojkar som 0-18 år. Detta eftersom jag fokuserar på dem som samhället har en skyldighet att skydda och hjälpa.

### 1.5 Presentation av Malmö Stad

Malmö är uppdelat i tio stadsdelar. Nedan redovisas kort information om befolkningen i respektive stadsdel. Uppgifterna är hämtade från Malmö Stads hemsida (2009) och avser januari 2006-2008. Syftet med denna tabell är att redovisa att de olika stadsdelarna är olika i förhållande till demografi, klass och etnicitet. Malmö benämns av media (t.ex. Thunander, 2009) som Sveriges mest segregerade stad och detta är förutsättningen för dess invånare och således även för de pojkar som är utsatta i hedersstrukturer i Malmö. Tittar man närmre så finns det stora skillnader mellan de olika stadsdelarna.

Malmö stadsdelar	Antal invånare	Procent barn och unga	Procent förvärvsarbetade mellan 20-64 år	Procent utlandsfödda
Centrum	40 469	13	57	33
Södra innerstaden	32 472	15	57	33
Västra innerstaden	31 231	13	75	12
Limhamn-Bunkeflo	37 059	26	77	14
Hyllie	31 016	19	63	29

Fosie	40 509	22	55	43
Oxie	11 234	26	73	21
Rosengård	21 904	33	39	60
Husie	18 634	24	78	17
Kirseberg	14 160	22	65	27

Tabellen ovan ger en inblick i uppdelningen vad gäller ålder, sysselsättning samt ursprung mellan de olika stadsdelarna. Tittar man på ytterligare detaljer framgår fler skillnader:

Malmö stadsdelar	Procent vars båda föräldrar är utlandsfödda	De tre vanligaste födelseländerna bland de utlandsfödda	Procent med eftergymnasial utbildning mellan 20-64 år	Familjernas disponibla medelårsinkomst, kr.
Centrum	10	Danmark, Polen, Jugoslavien	55	213 810
Södra innerstaden	10	Irak, Jugoslavien, Bosnien-Hercegovina	45	154 176
Västra innerstaden	3	Danmark, Polen, Tyskland	55	254 557
Limhamn-Bunkeflo	3	Danmark, Polen, Tyskland	48	357 705
Hyllie	10	Jugoslavien, Polen, Danmark	31	222 680
Fosie	13	Irak, Bosnien-Hercegovina, Jugoslavien	24	190 369
Oxie	6	Danmark, Polen, Jugoslavien	25	292 024
Rosengård	26	Irak, Jugoslavien, Bosnien-	18	180 061

		Hercegovina		
Husie	7	Jugoslavien, Danmark, Polen	32	293 133
Kirseberg	8	Irak, Jugoslavien, Danmark	33	209 190

Av ovan framgår att några av de olika aspekter som är viktiga i det sociala sammanhang, som pojkarna som står i fokus för denna studie lever i, skiljer sig betydligt beroende på vilken stadsdel de bor i. Det ska även tilläggas att barn och ungdomar i grundskolan i stor utsträckning går i skola i samma stadsdel som de är skrivna. Detta innebär således att de präglas av denna stadsdels förutsättningar i förhållande till invånarnas situation. Här väljer jag att framhålla att Malmös stadsdelar skiljer sig mycket åt vad gäller demografi, klass och etnicitet, vilket också innebär att vissa stadsdelar sannolikt har en större hedersproblematik än andra, utifrån den definition av hedersvåld och hedersstruktur som jag använder. Jag väljer dock att inte koppla hedersproblematiken till en viss nationell kultur utan stannar vid att visa på olikheter i den demografiska fördelningen mellan stadsdelarna, vilket i sin tur påverkar både det sociala sammanhang för varje invånare och hur man hanterar de eventuella problem som uppstår. Jag kommer längre fram att diskutera hur socialtjänsten i de olika stadsdelarna väljer att förhålla sig till problemet om pojkars utsatthet.

## 1.6 Hur skyddas pojkar i hedersstrukturer genom lagstiftningen?

Barn i Sverige omfattas av olika lagstiftningar, som alla har till syfte att tjäna som ett skydd för dem, och därmed ingår även pojkar som är utsatta i hedersstrukturer av dessa lagstiftningar.

### 1.6.1 FN:s barnkonvention

Barnkonventionen är en del av den internationella folkrätten. Dock förs inte handlingar som inte är förenliga med barnkonventionen upp i någon internationell domstol.

Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den och Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 och har därmed åtagit sig att följa denna.

I barnkonventionen ska fyra av sakartiklarna ses som vägledande för hur helheten ska tolkas. Dessa artiklar, nummer 2, 3, 6 och 12 kallas för huvudprinciper. Artikel 2 slår fast att alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras. Artikel 3 anger att det är barnets bästa som ska komma i första rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Artikel 6 framhåller att varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas. Denna artikel syftar inte bara på barnets fysiska hälsa utan också den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen. Artikel 12 slår fast att barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla ärenden som berör honom eller henne. Slutligen väljer jag att framhålla artikel 19, som anger att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande m.m. medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård. Dessa skyddsåtgärder bör innefatta upprättande av sociala program som syftar till att ge barnet och dem som har hand om barnet nödvändigt stöd samt andra former av förebyggande och identifierande insatser. Även uppföljning av ärenden som rör barn som far illa betonas (Barnombudsmannen, 2009).

### *1.6.2 Föräldrabalken*

I 6 kap 1 § står att läsa att barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

### *1.6.3 SoL*

Då en pojke som är offer i en hedersstruktur kommer i kontakt med socialtjänsten så är det i första hand SoL som pojken och insatserna runt denne, omfattas inom. I och med att Socialtjänstlagen är en ramlagstiftning, ges Sveriges kommuner frihet att själva utforma stora delar av sin verksamhet. Det innebär också att lagen är relativt vagt utformad. Dock framkommer gruppen barn tydligt i denna. Lagen bygger på frivillighet från den unges och dennes familjs sida samt öppenhet gentemot dessa. I den så kallade portalparagrafen, 1 kap 1 §, går att läsa att:

Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas

- ekonomiska och sociala trygghet
- jämlikhet i levnadsvillkor
- aktiva deltagande i samhällslivet

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupper egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Nästkommande paragraf lyfter specifikt fram kommunernas arbete med barn;

När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver.

Med barn avses varje människa under 18 år. I tredje kapitlet fokuseras delvis på socialnämndens ansvar att bedriva ett preventivt arbete samt kartlägga levnadsförhållanden, bl.a.;

- göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen
- medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda främja goda miljöer i kommunen,
- informera om socialtjänsten i kommunen
- genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden

I femte kapitlet lyfts särskilda kategorier av kommuninvånare fram, där barn och unga är den första gruppen som fokuseras på. I detta kapitel framgår att socialnämnden bl.a. ska;

- verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden
- i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom
- med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling
- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet



- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts (Rättsnätet Notisum, 2009).

#### 1.6.4 LVU

Pojkar som är offer i hedersstrukturer kan även omfattas av LVU, vilket, till skillnad från SoL, är en tvångslagstiftning. Denna lagstiftning kan tillämpas först efter att SoL inte längre anses tillämplig, dvs., om ett samarbete med den unge och dess familj inte längre är möjligt. I 1 § står att läsa att ”den som är under 18 år skall dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv” (ibid). Den paragraf som i huvudsak kan ses som aktuell för dessa pojkar är 2 §, där det står att läsa att ”vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas” (ibid).

## 2. Metod

### 2.1 Urval

För att få svar på mina frågeställningar valde jag att använda två metoder; dels ett utskick till Malmös samtliga Barn- och Familjenheter i ett kartläggande syfte. För att få en djupare insikt i pojkars utsatthet i hedersstrukturer i Malmö har jag också intervjuat representanter för ideella organisationer som verkar i staden, eftersom dessa, genom sitt arbete på skolor och med unga tycks ha en relativt tydlig bild av de aktuella pojkarnas situation. Den kvinnojour som väckte mitt intresse för frågan om de utsatta pojkarna gav mig förslag på en person/organisation jag kunde kontakta. Denna person gav mig två ytterligare namn, vilka jag kontaktade. En av dessa gav mig ytterligare förslag på person att kontakta. Dessa ställde sedermera upp för intervjuer. Min selektionsprocess kan således liknas vid en snöbollselektion, vilken Aspers (2007) beskriver som en process

där forskaren tar hjälp av fältet för att hitta ytterligare personer som är av intresse att genomföra intervjuer med.

Jag har genomfört intervjuer med en av initiativtagarna till Nätverket mot hedersrelaterat våld, representant för Rädda Barnen samt Sharaf Hjältar/Elektra. Den person från Nätverket mot hedersrelaterat våld som jag intervjuat har magisterexamen i socialt arbete, har arbetat som barn- och ungdomsutredare i cirka 20 år och har under två år drivit ett projekt i Skåne för att få fram familjehem som har en speciell kompetens vad gäller ungdomar som är utsatta för hedersvåld. I dagsläget arbetar denne, förutom inom nätverket, som konsult och handleder socialarbetare i hedersärenden. Personen har även utkommit med en debattbok om det hedersrelaterade våldet i en svensk kontext, där fem kvinnor, som varit/är utsatta för detta våld, intervjuats. Den andra organisationen är Elektra, och på deras hemsida (2009) framgår att ”Elektra har fem personer som uteslutande arbetar med den manliga målgruppen. Detta arbete består i att etablera kontakt med olika nätverk, föreningar och organisationer som möter unga killar med invandrarbakgrund. Tillsammans med dessa förs en dialog om samarbete och metoder som kan gynna en attitydförändring kring kvinnosyn och mänskliga rättigheter bland dessa män. Arbetet har utmynnat i en idé och metod som Elektra kallar ’Sharaf Hjältar’”. Den tredje personen, från Rädda Barnen, som jag intervjuat berättar att organisationen arbetar med ett projekt, ”Coolt med koll”, som innefattar tjej- och killgruppsverksamheter med elever ur årskurs åtta samt årskurs nio på ett antal skolor, bl.a. i Malmö. Denna verksamhet utgår från vad ungdomarna vill prata om men har en särskild inriktning på s.k. hedersfrågor.

Jag har även sökt kontakt med respektive stadsdels Barn och Familj-chef för att fråga dem hur många ärenden stadsdelen har haft där pojkar har varit offer för hedersproblematik under 2007-2008. Jag ville vidare få svar på i vilken bemärkelse de sågs som offer samt vad man erbjöd dessa pojkar för insatser. Dock var det svårt att få svar från dessa och trots att jag gjort flera försök fick jag endast svar från sex av Malmöns tio stadsdelar, varav två inte kunde ställa upp med information. Därför är inte den kartläggning jag önskade göra fullständig. Jag väljer ändå att ta med den information jag

fick från de övriga fyra stadsdelarna, med insikten att det stora bortfallet är problematiskt för min studie. Dock betraktar jag den information jag ändå fått som pusselbitar i det pussel som jag har gjort en ansats att lägga, men som inte kommer att bli komplett. Jag kan endast spekulera i varför jag inte fick ett bättre gehör från Malmös Barn- och Familjechefer. En given förklaring är att de aktuella cheferna får ett stort antal förfrågningar samt att deras arbete utförs under stor tidspress. Vidare vill jag spekulera i huruvida ämnets de aktuella pojkarnas osynlighet inverkar på svårigheterna att få informanter att ställa upp och prata utifrån sina kunskaper. En tanke som har slagit mig är att de tio Barn- och Familjecheferna inte upplever att de har någon kompetens/erfarenhet på detta område och väljer därför att avstå från att ställa upp.

Jag har även varit i kontakt med verksamhetschefen för Barnkriscentrum, en kurator på en ungdomsmottagning i Malmö samt samordnare för Kvinnofrid Malmö. I övrigt har jag sökt kontakt med RFSL, som har ett projekt som heter Heder.nu. Dock har den person jag sökte inte svarat mig och därför tvingas jag utelämna deras verksamhet samt erfarenheter, vilka jag tror hade varit en viktig pusselbit i denna uppsats. Vare sig Barnkriscentrum eller aktuell ungdomsmottagning har haft möjlighet att ställa upp för intervju, då den förstnämnda framhöll att de inte haft den typ av ärende jag efterfrågade samt den sistnämnda valde att inte medverka, trots att ungdomsmottagningen kände till ett litet antal ärenden, med förklaringen att den kunskap och erfarenhet de har är mycket liten. Denna osäkerhet och upplevd brist på erfarenhet bland de professionella jag samtalat med upplever jag som genomgående, vilket i sig kan ses som intressant, även om det är ett bortfall ur min uppsats som jag ser som problematiskt. Att jag endast har intervjuat tre representanter för frivilligorganisationer påverkar också uppsatsens möjligheter att komma fram till trovärdiga slutsatser. Dock uppfattar jag att de intervjuade representerar en stor del av det arbete som bedrivs kring de utsatta pojkarna i hederstrukturer i Malmö och att kontakten med dessa gör det möjligt att besvara den frågeställning jag har. Jag har begränsat målgruppen för min studie genom att endast fokusera på pojkar mellan 0-18 år. Äldre ungdomar har således lämnats utanför den del av studien som är en kartläggning av förekomsten i Malmö stad. Dock innefattas även äldre pojkar i den övriga delen av uppsatsen, då de intervjuade inte har gjort samma

begränsning som jag, även om de i huvudsak pratar om skolungdomar. En uppenbar begränsning som jag gjort, men som jag ändå vill påpeka, är att jag helt kommer att utelämna flickors situation som offer i hedersstrukturer. Vidare har jag begränsat kartläggningen av förekomst i Malmö till att gälla 2007-2008, eftersom jag ville göra min undersökning aktuell och hanterbar i förhållande till den korta tid jag haft på mig. I övrigt så har jag gått igenom den tidigare forskning och annan litteratur som jag har kunnat hitta, vilken berör hedersvåld och hedersstrukturer. Denna har i huvudsak, och nästan uteslutande, fokuserat på flickors/kvinnors offerskap i hedersstrukturer och jag väljer att ta med den då den ger en inblick i hur forskning hittills har bedrivits om fenomenen hedersstrukturer och hedersrelaterat våld samt för att sätta min studie i ett sammanhang.

Slutligen vill jag ta upp en viktig begränsning som jag gjort i denna uppsats, vilken är att jag inte har använt mig av ett genusperspektiv. Detta har en naturlig plats under det ”socialkonstruktivistiska paraplyet”, och jag är fullt medveten om att det är ett viktigt perspektiv om jag ska förstå både pojkars och flickors utsatthet i hedersstrukturer, och troligen också i förståelsen för pojkars osynliggjorda utsatthet. Dock kommer jag indirekt in på perspektivet genom den tidigare forskningen samt genom att använda mig av teorin om det ideala offret.

## 2.2 Val av metoder samt metodernas förtjänster och begränsningar

För att kunna genomföra denna studie har jag, som ovan nämnt, använt två olika sätt att samla material. Till den del som kom att bli den huvudsakliga delen i denna uppsats användes en kvalitativ metod, vilken jag menar lämpar sig bäst för min frågeställning samt mitt valda ämne. Detta eftersom det inte finns klara definitioner på hedersvåld, samt att pojkars utsatthet inte är allmänt vedertagen kunskap. I ett sådant läge ser jag det som problematiskt att basera min uppsats på kvantitativa data, eftersom det är svårt att säkerställa att informanterna använder samma definitioner osv. En del av syftet med uppsatsen har varit att synliggöra pojkars utsatthet och för att inhämta den kunskapen samt för att få en bild över vilket arbete som bedrivs för att hjälpa dessa pojkar så har jag hämtat mycket kunskaper från mina informanter som arbetar aktivt med dessa frågor och denna grupp. Detta eftersom området inte motsvaras av stora mängder välkänd och

etablerad forskning. Jag menar därmed att den valda metoden har varit det mest adekvata sättet att få den kunskap och de erfarenheter jag sökt. Aspens (2007) menar att en poäng med att genomföra intervjuer är att, med hjälp av informanter/respondenter gradvis kunna införskaffa kunskap om ett område som innan har varit okänt för forskaren.

Den andra metod jag använt skiljer sig något från föregående i och med att den ligger närmare kvantitativ metod, då den syftade till att genomföra en kartläggning av problemets omfattning på Malmös Barn- och Familjenheter m.m. Mitt val av metod baserades därmed på att jag ville få en tydligare bild av problemets omfattning i Malmö samt i vilken utsträckning Individ- och Familjeomsorgen i Malmö arbetade med denna problematik och på så vis förankra min uppsats i en Malmökontext. Resultatet av min kvantitativa del i uppsatsen är bristfällig, men jag väljer ändå att presentera det, eftersom det utgör en viktig pusselbit. Jag är medveten om att jag, då jag i huvudsak har använt mig av kvalitativ metod genom intervjuer, begränsat uppsatsen vad gäller kartlägningsarbetet av problemet med pojkar som offer i hedersstrukturer. Dock har uppsatsen fått ett större djup och då informanternas definitioner av problemet inte varit desamma har min metod inneburit att jag kunnat uppmärksamma det. Jag menar således att de två metoder jag använt har kompletterat varandra i förhållande till mitt syfte.

De tre intervjuer som har genomförts hade formen av det som May (2001) benämner fokuserad intervju och Aspens (2007) kallar tematiskt öppen intervju, vilket kännetecknas av att samtalet mellan intervjuare och respondent utformas gemensamt. Den struktur som finns har intervjuaren skapat genom att presentera en intervjuguide, med ett antal teman och underfrågor, som man samtalar kring (Aspens, 2007). En fördel med detta sätt att intervjua är att informanten tillåts prata relativt fritt kring ett ämne utifrån sin egen referensram (May, 2001). Jag menar att detta sätt att intervjua var lämpligt då min kunskap i ämnet var bristfällig, vilket näst intill omöjliggjorde en mer detaljerad intervjuguide. Vad de intervjuade valde att fokusera på, och skillnader i detta, hjälpte mig att förstå hur de definierar problemet med pojkars utsatthet samt de former den tar sig och detta hade sannolikt inte framkommit med samma tydlighet om jag styrt intervjuerna hårdare. De intervjuer jag genomförde spelades in och transkriberades. Fördelarna jag

kan se med detta är att jag kunde vara fokuserad och delaktig under intervjuerna eftersom jag inte behövde föra anteckningar. Ytterligare fördelar är att jag hade möjlighet att gå tillbaka och lyssna för att upptäcka alternativa tolkningar av svar än de jag först gjorde, samt att en jämförelse mellan informanternas resonemang blev möjlig. Den mest uppenbara nackdelen är att det var tidskrävande att transkribera intervjuerna.

Då jag transkriberat intervjuerna påbörjade jag arbetet med analysen genom att ställa frågor till texten. På vis har jag kodat mitt material och därmed hittat en struktur i de gjorda intervjuerna. Att skapa denna struktur gav förutsättningarna till att kunna göra jämförelser mellan intervjuerna (May, 2001). Att hitta ”rätt” frågor till min text, dvs. frågor som ledde till att jag besvarade mitt syfte, var problematiskt eftersom det också innebar att jag tvingades välja bort material som framstod som intressant. Slutligen valde jag att koda utifrån fem områden som alla presenteras i en rubrik i analysen.

### 2.3 Tillförlitlighet/reliabilitet

Trost (2005) menar att reliabilitet bygger på fyra komponenter. Den första är kongruens, vilket syftar på huruvida de frågor som avsetts mäta samma sak, har ställts på ett liknande sätt. Mina tre intervjuer har varit fokuserade/tematiskt öppna (May, 2005; Aspers, 2007) och jag har försökt att få informanterna att prata kring samma teman. Denna intervjuteknik har inneburit att jag inte har haft full kontroll över var fokus under intervjun legat. Alla mina teman har dock tagits upp och därför menar jag att kongruensen har varit tillräcklig. Den andra komponenten är precision, vilket syftar till intervjuarens sätt att registrera svar. Då jag har spelat in alla intervjuer och sedan transkriberat dem så är precisionen hög. Den tredje komponenten är objektivitet, vilket har att göra med huruvida olika intervjuare registrerar på samma sätt. Då jag har genomfört denna uppsats på egen hand innebär det att det har varit en och samma person som har genomfört alla intervjuer och samstämmigheten i insamling och kodning av materialet har därmed varit hög. Den fjärde komponenten är konstans, vilket syftar till huruvida det studerade fenomenet förändras över tid. Denna komponent är, är enligt Trost (2005), inte aktuell vid kvalitativ forskning på samma vis som vid kvantitativ. Jag

menar att det därmed inte är en aktuell aspekt för mig att ta hänsyn till, då jag inte har studerat något som är oföränderligt.

## 2.4 Förförståelse

Aspers (2007) skriver att vi använder vår förförståelse då vi tolkar ett fenomen. Han menar vidare att den är grundad i vardagsförståelsen och att denna är nödvändig för att överhuvudtaget nå en förståelse i vår forskning. Utifrån detta kan jag se att jag inte har en förförståelse kring mitt specifika ämne. För trots att jag lever i ett samhälle som jag inte uppfattar som jämställt så har jag inte någon personlig erfarenhet av hedersstrukturer, i den bemärkelse jag har valt att definiera detta som. Jag är dock präglad av medias rapportering kring hedersmord på unga kvinnor och de berättelser om flickor som lever med skyddad identitet på grund av att de är hotade av sina familjer då flickorna sägs ha vanhedrat dessa. Min förförståelse är således delvis präglad av bilden av kvinnan som offret i hedersrelaterade strukturer och att män står i ett motsatsförhållande till denna bild, nämligen som just förövare. Jag måste dock betona att de personer som deltog i det möte inom Kvinnofrid, där jag medverkade under min praktiktid hösten 2008, uttryckte att det inte finns tillräckliga insatser för pojkar som är utsatta inom hedersstrukturer samt att dessa inte kommer till socialtjänstens kännedom. Det medför att jag, när jag påbörjade denna C-uppsats, hade den vetskapen med mig, vilket inneburit att jag har fått vara noga med att inte förutsätta det jag trott mig veta innan jag faktisk har samlat in min empiri.

## 2.5 Etiska överväganden

Jag valde att införskaffa min empiri genom informanter/respondenter från de olika stadsdelsförvaltningarna i Malmö samt från organisationer som arbetar med målgruppen för min undersökning, vilket jag menar är adekvat i förhållande till uppsatsens syfte. Delar av syftet att förstå hur pojkar kan vara utsatta i hedersstrukturer och vad gäller denna punkt konstaterar jag att jag inte inhämtade min empiri direkt från de pojkar, vars situation jag vill förstå. Detta kan ses som problematiskt då det finns en risk att pojkarnas perspektiv inte hålls i fokus. Jag tror dock att den eventuella nytta ett uppsökande av målgruppen för min studie skulle kunna gjort inte hade uppvägt de risker att göra skada som det samtidigt skulle ha inneburit. Andersson & Swärd (2008) menar att barn kan ha

svårt att ta ställning till deltagande i en studie även då föräldrarna har gett sitt samtycke. Då min studie rör ett känsligt ämne så var det inte heller aktuellt att kontakta vårdnadshavarna för tillstånd till intervju. Andersson & Swärd (2008) förtydligar att barn har rätt att komma till tals, samtidigt som de är en del av en familj och det är då inte självklart vem som är den svagaste parten i denna. Det finns således ett antal etiska frågor jag skulle behöva ställa mig själv, och andra, innan jag sökte upp de pojkar som utgör potentiella offer i hedersstrukturer. På grund av att jag har skrivit en C-uppsats på mycket begränsad tid menar jag att det inte har funnits tid för den etiska reflektion som skulle vara nödvändig innan varje enskilt steg i uppsökande av målgruppen skulle tas. Då jag valde att inte interagera direkt med de utsatta pojkarna så undvek jag att hamna i den etiska diskussionen som Andersson & Swärd (2008) för, vilken rör huruvida man ska lämna utsatta grupper ifred och istället fokusera på strukturerna kontra att se det som sin skyldighet att lyfta fram utsatta gruppers talan. Min förhoppning är således att jag har lyckats lyfta fram en utsatt och osynlig grupp utan att studera dem i direktkontakt och därför inte heller utgöra något eventuellt hot.

### 3. Tidigare forskning

#### 3.1 Inledning till tidigare forskning

Efter en genomgång av tillgänglig forskning på området hederskultur så konstaterar jag två saker. Den första är att forskningen domineras av frågeställningar rörande flickor och kvinnors situationer i hederskulturer. Den andra är att pojkar och män existerar i delar av denna forskning, men då i form av parenteser, eller som ”förövare”. Jag väljer ändå att presentera delar av denna forskning, dels eftersom den ibland kan ”översättas” till att gälla även pojkar men också för att kunna förstå denna forskning som en av anledningarna till att pojkar tycks vara relativt osynliga inom detta fält. Denna forskning har som gemensam ram att den behandlar hederskultur, dock från olika perspektiv. Jag kommer således att dela in forskningen i tre undergrupper. Den första rör forskning om hederskultur, hedersmord, hur man kan förstå föregående samt om dem som faller offer för dessa. I denna kategori placerar jag Eldéns (2003) *Heder på liv och död*, Wikans (2003) *En fråga om heder* samt Jemteborns (2005) *Å stå på sig, på egna ben*. I den andra



kategorin placerar jag två kartläggningar som har gjorts för att undersöka hur utbredd hedersproblematiken är bland ungdomar i Sverige. Dessa är Knutagårds & Nidsjös (2004) *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning* och Åhré Älgamos kartläggning (2009) *Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms stad*. I den sista kategorin placerar jag forskning med koppling till socialtjänstens kunskaper och arbete med aktuella ungdomar ser ut. Dessa är Schlytters (2004) *Rätten att själv få välja*, Sjöbloms (2006) forskningsrapport *I skuggan av Fadime och socialsekreterares arbete med hedersvåld* samt Lorentzons (2008) *Multikulturella visioner – hedersrelaterat våld och socialt arbete i medierna*.

### 3.2 Hederskultur och hedersmord

Eldén (2003) granskar domar och förundersökningar gällande sju hedersrelaterade brott. Hon har en konstruktivistisk ansats, då i huvudsak vad gäller begreppen kultur, kön och våld och en feministisk grundsyn. Eldén hävdar att grovt våld inom en så kallad ”hederskultur” endast blir förståelig om detta våld ses som ett återskapande av kulturella föreställningar om mäns överordning och kvinnors underordning. Denna ordning, den patriarkala strukturen, finns även i den västerländska kulturen och därmed menar Eldén att exempelvis hedersmord inte kan särskiljas från andra former av i väst mer eller mindre accepterade former av sexism och kontroll av kvinnor. Genom denna analys menar Eldén att man inte kan förlägga ”hedersvåldet” till en främmande kultur eller till redan marginaliserade grupper. Som en följd av denna analys av våld och förtryck i hederns namn berör Eldén inte pojkar som offer i dessa strukturer. Istället framhåller hon att män inte behöver förhålla sig till risken att få dåligt rykte och att de därmed kan agera i strid mot gruppens förväntningar utan att löpa denna risk.

Wikan (2003) har likaså en konstruktivistisk ansats. Hon fokuserar på att förstå mordet på Fadime Sahindal, och hon deltog som åhörare under rättegången mot Fadimes pappa. Wikan (2003) menar att det går att förstå det reaktionsmönster som kan leda fram till ett hedersmord, då det är rationellt utifrån sin egen logik. Hon ser kultur som något konstruerat och under ständig förändring, men menar också att människor ibland lägger beslag på en kultur och gör den till sin. Hon ser denna kultur, med dess traditioner och

makt, som det stora problemet. Hon menar, till skillnad från Eldén (2003), att hedersmord inte kan likställas med svartsjukemord, dvs. mord som begås av exempelvis ”svenska” män mot ”svenska” kvinnor. Detta eftersom hedersmord styrs av en annan logik, att de förutsätter meningsfränder, dvs, ett kollektiv som står bakom handlingen och styr över individens rättigheter. Wikan (2003) hävdar att Fadime, genom att vända sig till media, gjorde släktens angelägenheter offentliga och att detta är den främsta orsaken till att hon mördades eftersom det är först då skammen blir offentlig som den blir reell. Hon hävdar vidare att Fadimes pappa på detta vis är ett offer, ett offer för en ”kultur” som kräver att han ska bestämma, kontrollera och straffa. På detta sätt förstår hon även Fadimes bror och menar att de delvis är offer i egenskap av förövare. Hon framhåller också att pojkar inte är exkluderade från utsattheten, då även de kan bli skickade till föräldrarnas hemland för ”rehabilitering” samt utsättas för tvångsäktenskap. Wikan (2003) påpekar slutligen att blodsfejder mellan stammar har krävt många mäns liv under åren och att det därför inte går att förstå hedersmord utifrån ramen strukturellt våld mot kvinnor.

Jemteborn (2005) har genomfört en fallstudie för att förstå villkoren för förändring hos flickor som inte vill inordna sig efter familjens/släktens krav. Hennes distinktion mellan våld mot kvinnor i hederskontext kontra mäns våld mot kvinnor i en västerländsk kontext liknar Wikans. Fallstudien rör en kvinna som växt upp i en hederskontext och som sedan bryter sig loss från denna, för att slutligen gå tillbaka till den och gifta sig med den man som föräldrarna önskar. I denna studie lyfts pojkar/män inte alls upp ur ett offerperspektiv, utan hennes bror beskrivs som en av de huvudansvariga för att utöva kontroll mot henne. Han beskrivs således endast som förövare.

### 3.3 Hedersproblematikens omfattning

Knutagård & Nidsjö har på uppdrag av Länsstyrelsen Skåne län (2004) har gjort en kartläggning över hur utbredd hedersproblematiken är i Skåne län för ungdomar med annan sexuell läggning än den heterosexuella. Författarna beskriver att hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning förekommer i verksamhetssystem vars kultur är

heteronormativ och där gruppen, för att bevara sin heder, använder våld för att antingen återföra ungdomen till gruppen eller för att utesluta denne. Denna definition skiljer sig från ovanstående, då författarna menar att den heteronormativa könsmaktsordningen som förklaring på att individer är utsatta i hederskulturer inte är tillräcklig. Att se problemet utifrån denna teori gör att man begränsar möjligheten att förstå homo- och bisexuell utsatthet. De framhåller också att hedersrelaterat våld inte kan kopplas till en viss kultur, utan att den finns överallt där familjesystem finns. Kartläggningen består av två delundersökningar. Den första bygger på enkätsvar från polisen, 7-9-skolor, gymnasieskolor, socialförvaltningar och ungdomsmottagningar i Skåne. Den andra delen bygger på intervjuer med ungdomar som utsätts, eller har utsatts för hedersrelaterat våld som en följd av sin sexuella läggning. Kartläggningen av de yrkesverksammas erfarenheter och kunskaper kring detta område visar att bristerna är stora. De yrkesverksamma har endast i liten utsträckning träffat ungdomar med aktuell problematik och de framhåller även att de saknar kunskap om denna specifika grupps utsatthet. Inte heller samarbetet mellan organisationerna, eller med frivilligorganisationerna vad gäller aktuell grupp finns. I de intervjuer som författarna har gjort menar de flesta av ungdomarna att de verbala trakasserierna är den mest utbredda formen av hedersvåld, dock benämner de inte alltid detta i samband med ordet ”heder”. Samliga ungdomar vittnar om självdestruktivitet och ett genomgående tema är att de upplever att de inte har fått hjälp, eller ”rätt” hjälp från samhället. De ungdomar som har tagit kontakt med socialtjänsten upplever denna erfarenhet som negativ. De flesta av ungdomarna har heller inte haft kontakt med någon frivilligorganisation. Författarna framhåller att både homo- och bisexuella pojkar och flickor kan vara offer för hedersvåld.

I Åhré Älgamos (2009) kartläggning har en enkätstudie genomförts i årskurs 9 i ett urval av kommunala och fristående skolor i Stockholm. Utifrån detta material konstateras att fyra procent av de pojkar som deltagit studien kan anses tillhöra den grupp som lever med hedersrelaterade normer och begränsningar. Studien visar att dessa pojkar i stor utsträckning återfinns i socioekonomiskt segregerade förortsområden och i lågutbildade familjer. Vad gäller koppling till religion och etnicitet så visar studien gällande flickor som lever med hedersrelaterade normer och begränsningar att de främst återfinns i

religiösa familjer med ursprung i Mellanöstern, Syd- och Östasien samt Nordafrika. Denna koppling är dock inte lika tydlig vad gäller de utsatta pojkarna.

### 3.4 Kunskaper om och insatser mot hedersrelaterat våld

Schlytter (2004) fokuserar i sin forskning tydligt på flickors och kvinnors utsatthet i hederskulturer i Sverige. Flickor i Sverige som utsätts för förtryck i hederns namn befinner sig i en trepartsrelation. Eftersom de ingår i två kollektiv, som medborgare i staten samt medlem i familjen/släkten, är intressekonflikter många. Dels är flickan i konflikt med sin familj/släkt, dvs. individen mot gruppen. Ytterligare en konflikt finns mellan flickan och socialtjänsten, vilket är en konflikt mellan individ och stat. Slutligen finns en konflikt mellan flickans familj/släkt och staten. Detta skapar således en speciell utsatthet. Schlytter (2004) påvisar att socialsekreterare känner en stor osäkerhet i denna typ av ärende, att man är så rädd för att göra fel så att man istället agerar i alltför liten utsträckning och att det därmed utvecklas en alternativ ordning kring ärenden som rör flickor som är utsatta genom en hedersproblematik, genom att de inte får den hjälp som de enligt lag har rätt att få. Vidare kritiserar hon socialtjänstens fokus på att arbeta med hela familjen i alltför stor utsträckning i dessa ärenden samt att även, då placering av flickan är aktuell, välja att placera inom flickans nätverk. Schlytter (2004) nämner endast pojkars situation indirekt, genom att påpeka att bröder till flickorna kan utses av släkten som ansvariga för att, med hjälp av hot eller misshandel, få flickorna att göra det som förväntas av dem.

Sjöblom (2006) har gjort en kvalitativ studie där fem socialsekreterare och en kurator på ungdomsmottagning representerar sex kommuner i Stockholmsområdet. Hennes studie fokuserar på socialsekreterarnas kunskaper om hedersrelaterat våld samt hur man arbetar i dessa typer av ärenden. I studien framkommer att socialsekreterarna i stor utsträckning hänvisar till media som orsaken till att de har uppmärksammat problemet och även som den största källa till deras kunskap om ämnet. Några menar att de innan medias uppmärksamhet på hedersmord har haft ärenden, där det finns en hedersproblematik men då inte förstått detta som ett specifikt problem. Det Schlytters (2004) resultat visade, dvs. att socialsekreterare bär på en mycket stor rädsla för att göra ”fel”, visar även Sjöholms

(2006) studie. Denna indikerar även att begreppet hedersvåld har accepterats av socialtjänsten som ett nytt socialt problem och att det därmed har blivit ett gemensamt begrepp. Denna studie, och det definierade begreppet, fokuserar dock endast på flickors/kvinnors utsatthet i hederskulturer.

Lorentzon (2008) har studerat den offentliga debatten kring hedersvåld och hur staten ska reagera på detta fenomen samt även hur media har lyft fram socialtjänstens arbete med hedersrelaterat våld. I studien framkommer att det mediala intresset för hedersrelaterat våld har ökat de senaste åren och att ökningarna sammanfallit med morderna på Pela och Fadime. Socialtjänsten nämns i liten omfattning i förhållande till andra myndigheter, som t.ex. skola och polis, och framställs då ofta i negativ ordalag. Den form av insatser som föreslås i media är i huvudsak reaktiva, dvs. i samband med att ett något specifikt har inträffat, och det skrivs i mindre utsträckning om förebyggande arbete.

## 4. Teori

Jag har, i min studie, anlagt ett socialkonstruktivistiskt synsätt, vilket innebär att jag inte betraktar de sociala handlingarna som omgärdar hedersstrukturer som naturliga, utan som handlingar som lika gärna kan göras annorlunda (Wenneberg, 2001). Det finns således ingen naturlig, objektiv kärna i vår verklighet, utan våra handlingsmönster, lagar och institutioner är konstruktioner som reproduceras i och med att människor handlar och lever utifrån dessa. Under denna ”paraplyteori” fokuserar jag på teori om hur ett socialt problem konstrueras och använder mig då av Blumer (1971), då hans teori kring detta är välanvänd och aktuell trots att den presenterades för snart 40 år sedan. Jag använder Blumer (1971) för att delvis kunna förklara den relativa ”osynlighet” som jag, under uppsatsprocessen, upplevt från massmedia samt forskning vad gäller utsatta pojkar i hedersstrukturer, men även utifrån det faktum att flickors/kvinnors utsatthet i hedersstrukturer i en del av den tidigare forskning jag gått igenom benämns som ett socialt problem (Schlytter, 2004 & Sjöblom, 2006 & Lorentzon, 2008). Jag använder vidare Christies (1986) teori om det ideala offret, för att förstå hur det ideala offret konstrueras, vilket kan ses som en viktig delförklaring till pojkars ovan diskuterade ”osynlighet”.

#### 4.1 Blumer: det sociala problemets karriär

Blumer (1971) menar att det är den kollektiva definitionsprocessen som avgör huruvida sociala problem kommer att uppstå, huruvida de legitimeras, hur de utformas i den offentliga debatten, hur de kommer att benämnas i officiella dokument samt hur de rekonstrueras då planerade insatser mot problemet sätts i verket. Han menar att ett socialt problem inte är befintligt om inte dess existens är uppmärksammas av samhället. Ett socialt villkor kan ignoreras i en viss tidsepok, men under en annan epok och utan att det sociala villkoret har ändrat karaktär, kan det vara en källa till stark oro och då få status som ett socialt problem. Den process som leder fram till att ett specifikt socialt villkor definieras och etableras som ett socialt problem sker i fem steg. Det första steget är att det sociala problemet uppmärksammas och det andra steget är att det ges samhällelig legitimitet, en beteckning. Dessa två steg är en förutsättning för att problemet ska kunna ”klättra vidare på karriärstegen”, mot det tredje steget, som är att det görs mobiliseringar runt det sociala problemet. Under denna process blir problemet ett diskussionsobjekt då olika aktörer gör olika anspråk och uttalanden. Olika förklaringar, taktiker och förslag på hur man ska förstå och arbeta med problemet sker på olika arenor, bl.a. i massmedia, i officiella och inofficiella möten samt i de lagstiftande församlingarna. Det fjärde steget i det sociala problemets är nått i och med att samhället har fattat beslut om hur man ska arbeta med det aktuella problemet, dvs. med diverse insatser. Den plan som läggs fram är en produkt av kompromisser och köpsläende och det blir nu planen som konstituerar den officiella definitionen och förståelsen av det sociala problemet. Här framgår även vilka intentioner man har med att föreslå det specifika urvalet av insatser man planerar att implementera, vilket leder i på det sista steget i det sociala problemets karriärstege, nämligen implementeringsfasen av de insatser som har planerats. Då planen implementeras påbörjas också en ny process mot en kollektiv definition av det sociala problemet och skapandet av nya handlingsplaner som skapas av dem som är involverade i det sociala problemet samt i planen. På detta vis kan det sociala problemet delvis omdefinieras och ges nya förklaringar utifrån att nya planer uppkommer. Processen är därmed ständigt pågående och Blumer (1971) slår fast att det sociala problemet har sin existens, sin karriär och sitt öde i denna process.

## 4.2 Christie: det ideala offret

Christie (1986) menar att ett offer inte kan förstås som ett ting, dvs. som något objektivt. Istället handlar offerskap om deltagarnas definition av situationen. Ett idealt offer är inte den som mest ser sig själv som ett offer, utan individer som, när de drabbas av brott, betraktas som offer av omgivningen och samhället samt får fullständig och legitim status som offer av dessa. Det ideala offret har minst fem egenskaper. För det första är offret svagt, t.ex. gammal, sjuk eller ett barn. För det andra är offret upptaget med ett respektabelt projekt, t.ex. tar hand om någon. För det tredje befinner sig offret på en plats som denne inte kan klandras för att vara på, exempelvis på offentlig plats under dagtid. Den fjärde och femte egenskapen hos det ideala offret handlar om gärningsmannen. För det första ska han vara stor och ond och för det andra ska denne inte ha någon personlig relation till offret. Om offret istället är starkt, ägnar sig åt ett icke-respektabelt projekt, befinner sig på en plats där denne borde veta att skydda sig ifrån, är lika stor som gärningsmannen samt står gärningsmannen nära kommer offret inte att ses som idealt och därmed inte heller ses som ett offer i samma utsträckning som föregående beskrivning av det ideala offret. Christie(1986) tar även upp ett sjätte villkor för att få ideal offerstatus, vilket är att offret är tillräckligt starkt för att kunna göra sitt fall uppmärksammat och därmed kräva offerstatus, vilket han menar att misshandlade kvinnor har gjort i allt större utsträckning och därmed snart delvis har nått status som idealt offer. Detta måste dock balanseras eftersom offret samtidigt bör vara tillräckligt svagt för att inte bli ett hot mot andra viktiga intressen. Som redan antytts så kräver ett idealiskt offer en idealisk gärningsman och de två står ur denna aspekt i beroende av varandra. Den idealiske gärningsmannen är det ideala offrets motsats.

## 5. Empiri och analys

### 5.1 Inledning

Jag kommer vidare att presentera problemet, dvs. pojkar som är utsatta i hederstrukturer samt den kontext som inverkar på pojkars utsatthet. Problemet är dock inte detsamma som det Blumer (1971) kallar socialt problem. Därmed görs redan nu en åtskillnad mellan dessa. I min analys kommer problemet således att behandlas ur båda aspekterna.

Med hjälp av Christie (1986) kommer jag även att peka på en av problemets svårigheter med klättringen mot beteckningen ”ett socialt problem”.

## 5.2 Informanternas förståelse av hedersbegreppet

Den intervjuade från Elektra/Sharaf Hjältar betonade att man i verksamheten utgår från att hedersstrukturen bottnar i en könsmaktsordning där patriarkala normer och värderingar råder. Denna är dock inte exklusiv för hedersstrukturen utan den patriarkala ordningen finns även i västvärlden och är grunden till ojämställdhet världen över. Att flytta fokus från en kulturalisering av hedersproblematiken är en viktig aspekt eftersom denna:

...gör att det stigmatiseras till den grad att man inte kan relatera till det själv, som en del av majoritetssamhället.

En anledning till att den intervjuade från Elektra/Sharaf Hjältar motsatte sig att prata om specifika kulturer är att en sådan specificering kan leda till att utsatta som inte ligger innanför ramarna osynliggörs. För att tydliggöra att det inte endast finns kulturella förklaringar till hedersvåld eller hedersrelaterat förtryck, väljer Elektra att benämna ovanstående ’våld och förtryck i hederns namn’.

Det jag opponerar mig emot är att [...]när du är svensk då är du fri, men så länge som du är arab, turk, då är du inte fri, och det är så familjerna sätter sig emot. Vadå, jag vill inte, vi vill inte försvenskas, det är viktigt för oss att bevara vår egen kultur. Visst, bevara du din kultur[...] bli inte svensk, men du kan ju ändå vara jämställd.

Ovanstående resonemang har stora likheter med Eldéns (2003) förståelse av det hedersrelaterade våldet som en del i ett världsomspännande patriarkat. Samtidigt framhölls att det är naivt att hävda att hedersstrukturer och hederstänkande inte är bundet till kultur. Den intervjuade menade dock att detta påstående måste problematiseras, dvs. kultur i vilken bemärkelse? Den intervjuade framhöll att individer tillhör ett flertal kulturer. Jag uppfattar att detta resonemang liknar det konstruktivistiska sättet att se på kultur, vilket jag tidigare definierat. Segregationen i Malmö lyftes fram som ett problem eftersom den tillåter att kollektivismen reproduceras i vissa stadsdelar. Detta genom att kollektivets kontroll blir större när människor från hedersstrukturer bor samlat, vilket gör



en brytning med traditioner och tankesätt svårare. Elektra uttryckte att man bör anlägga ett intersektionalistiskt perspektiv, där aspekter som kön, klass, etnicitet, religion, sexualitet m.m. ska ses som samverkande delar i förklaringen och därmed också av definitionen på hedersbegreppet. Jag uppfattar att Elektras definition av hedersstrukturer inte fullt ut matchar den definition jag har valt att använda mig av och som grundar sig på Länsstyrelsen Stockholms(2005) operationella definition. Inte på grund av att den är felaktig utan för att den inte anses vara komplett och med tillräcklig tydlighet peka på att ojämställdhet inte är detsamma som hedersstruktur, eftersom detta kan ge sken av att Sverige är jämställt och därmed en motsats till hedersstrukturen. Detta förhållningssätt, menar Elektra, kan stigmatisera redan stigmatiserade grupper. Således tolkar jag Elektras ståndpunkt som en medveten strategi för att nå en bredare massa där likheterna är större än skillnaderna och medvetandegöra majoritetssamhällets egna problem. Vad gäller Rädda Barnens syn på hedersbegreppet så ägnades inte tillnärmelsevis lika mycket intervjutid till att reda ut denna. Även här betonades att det i Sverige finns traditioner, kultur och system som bygger på ojämställdhet.

[...]man kan inte klumpa ihop det till en kultur, att det är människor från en kultur som är med om det här eller har det tänket. Det här tänket finns i allra högsta grad i Sverige också.

Då detta var sagt valde personen jag intervjuade istället att i huvudsak fokusera på de strukturer som jag i min uppsats klassificerar som hedersstrukturer. Denne framhöll att hedersstrukturens maktpyramid, med den äldste mannen i toppen och de unga kvinnorna på botten, är en pyramid där alla som ingår kan ses som offer, eftersom den kräver att alla gör ”rätt”.

Pappan står oftast högst upp i den här makthierarkin, han är familjens ansikte utåt och det är han som är försörjaren och det är han som är den som representerar familjen. Men han har också en roll som han måste hålla upp och om han inte håller upp den rollen så faller ju familjen ändå. Hedern i den här familjen sänks ju ändå om han sitter alkoholiserad på en parkbänk och inte försörjer sin familj. Då är inte den familjens heder tippopp bara för att tjejen är oskuld.

Jag menar att ovanstående resonemang skiljer sig något från Elektras och att det har stora likheter med Wikans (2003) resonemang om att alla inblandade i hedersstrukturer är

offer i någon bemärkelse. Representant från Nätverket mot hedersrelaterat våld framhöll att hedersvåldet är ett patriarkalt våld, vilket det finns schatteringar kvar av även i Sverige. Hon menade dock att kvinnokamp och århundraden av fred har gjort att man nått stora framsteg, vilket inte är situationen i många av de länder där hedersstrukturer är vanligt förekommande. Hon framhöll att det hedersrelaterade våldet utövas av både män och kvinnor. Vidare framhölls att hedersstrukturer inte endast kan förklaras som mäns våld mot kvinnor, eftersom det är mer komplext än så. Strukturen och våldet drabbar i stor utsträckning barn och den intervjuade menar att detta inte har uppmärksammas tillräckligt i de ledande förklaringsmodellerna. Samma person var ensam om att framhålla ytterligare en förklaring på hederskulturen, nämligen att:

det har med religion och tradition att göra, när den är fundamentalistiskt utövad, och religion är fortfarande väldigt tabu i vårt samhälle[...] och då pratar jag om alla religioner.

Personen gjorde även en koppling mellan krigszoner och krig i hemmet, där hon menade att krigsmiljöer leder till att barn fostras in i ett våldstänkande och en våldsmentalitet. Hon framhåller också att det är naivt att tro att detta upphör bara för att familjen lämnar sitt hemland och bosätter sig i exempelvis Sverige. Jag uppfattade således att förklaringsmodellerna som Nätverket mot hedersrelaterat våld, Elektra och Rädda Barnen i Malmö använder i sitt arbete skiljer sig något åt men samtidigt har många gemensamma punkter. Samtliga är dock öppna för att pojkars utsatthet i hedersstrukturer är ett reellt problem och bekräftar att det finns pojkar i Malmö som är utsatta i hedersstrukturer. Jag upplevde en stor skillnad i villighet att ställa upp med erfarenheter och kunskap om pojkars utsatthet i hedersstrukturer då jag tog myndighetskontakter, där ingen av de kontaktade ville eller kunde prata med mig. Dessa upplevelser kopplar jag till det första steget i Blumers (1971) karriärstege, dvs. att problemet uppmärksammas. Samtliga frivilligorganisationer framhöll vikten av att pojkars utsatthet i hedersstrukturer ges större uppmärksamhet och i denna process spelar dessa organisationer en mycket stor roll. Min upplevelse är därmed att det i huvudsak är frivilligorganisationer som är angelägna om att definiera problemet, och därmed sätta det på dagordningen, vilket är en förutsättning för att det ska kunna nå status som socialt problem (Blumer, 1971). Frivilligorganisationerna har därmed stor inverkan på hur problemet kommer att

betecknas och förstås, och därmed vilka ramar allmänheten och den offentliga verksamheten kommer att sätta runt det. Både Rädda Barnen och Elektra betonar att de inte vill medverka till att några pojkar exkluderas från den potentiellt utsatta gruppen. Därför tycks det vara en medveten strategi att motverka detta tankesätt, vilket medför att man aktivt strävar mot att undgå att marginalisera samhällsmedborgare och skapa grupperingar av ”vi” och ”dom”. Man vill också undgå att pojkar som är utsatta och behöver hjälp i framtiden inte kommer att omfattas av de etablerade hjälpinsatserna eftersom de inte ses som tillhörande den utsatta gruppen. Representanten från Nätverket mot hedersrelaterat våld menade att det är av yttersta vikt att skapa en allmänt vedertagen definition. Hon menar att om man inte definierar hedersrelaterat våld kan man inte heller föra statistik över detta, vilket försvårar forskning osynliggör konsekvenserna. Offren i strukturen förblir då osynliga. Hon menar således att en tydlig definition skulle innebära att människor, i större utsträckning i dagsläget, skulle inkluderas bland de utsatta. Jag ser således att samtliga organisationer strävar efter att synliggöra, definiera och därmed offentliggöra gruppen utsatta pojkar i hedersstrukturer som ett socialt problem, även om denna definition inte är entydig. Jag konstaterar vidare att gruppen utsatta pojkar i hedersstrukturer i liten utsträckning har etablerats inom Malmö Stads socialtjänst, Barnkriscentrum samt inom den ungdomsmottagning som jag kom i kontakt med.

### 5.3 På vilka sätt kan pojkar vara utsatta i hedersstrukturer?

De personer som intervjuats lyfter, utifrån sin kunskap och erfarenhet, fram sex områden inom hedersstrukturer där pojkar är potentiellt utsatta, och dessa överensstämmer väl med den tidigare forskningens resultat samt den definition jag valt. Mitt syfte med att presentera dessa är inte att de ska ses som en checklista, utan endast som möjliga sätt som pojkar i hedersstrukturer kan vara utsatta på. Genom att presentera dessa vill jag konkretisera kunskapen om de former som utsattheten kan ta sig och därmed också synliggöra det problem som de utsatta pojkarna står inför. Det första området som lyfts är de arrangerade äktenskapen. Samtliga tre organisationer betonar att pojkar i hedersstrukturer har en större frihet än flickor under barn- och ungdomsåren men att pojkarnas frihet kan få ett abrupt slut i och med att de förväntas gifta sig med utvald flicka.

Killar har tillåtelse att gå ut, träffa tjejer och roa sig och så vidare va, och gå på disko och så, dom har en annan frihet. Men det gör ju också att killarna har större chans och möjlighet att skaffa sig en partner och bli förälskad i, som dom inte får lov att fortsätta med. För när familjen bestämmer då, att vederbörande ska gifta sig med, alltså man arrangerar ett äktenskap[...]som killarna lider väldigt mycket...

Samtliga organisationer hävdar att det är de unga flickornas utsatthet som framhålls i offentliga sammanhang, och att det här glöms bort att flickorna gifts bort med pojkar som, inte heller känner dem, känner den person de gifter sig med. Representanterna för organisationerna framhåller således att detta område för potentiell utsatthet för barn av båda könen, endast har getts uppmärksamhet ur flickornas aspekt. Den andra formen av potentiell utsatthet för pojkar i hedersstrukturer, vilken fördes upp av en av organisationerna, är att pojkar kan skickas till hemländerna, eller föräldrarnas hemländer, i uppfostringssyfte.

Min uppfattning av som erfarenheter, dom möten jag har haft med ungdomar det är att i pojkar i högre grad blir hemskickade till hemländerna igen i uppfostringssyfte för att dom har varit busiga eller inte har klarat skolan ordentligt eller dom ska bli män.

Denna organisation framhåller den utsatthet och otrygghet som det kan innebära för pojken att skickas till ett land som denne inte är välkänd med, och få leva tillsammans med, och uppfostras av, släktingar som den unge inte har en tidigare etablerad relation till. Det menas vidare att pojkar kan vara extra utsatta eftersom det finns en uppfattning att pojkar ska fostras till flickors förmyndare och därmed också förutsätts tåla en hårdare behandling. I anslutning till föregående aspekt tas den tredje formen av utsatthet, nämligen barnaga i uppfostringssyfte, upp. Ingen av de intervjuade hävdar att pojkar utsätts för äga i högre utsträckning än flickor men en organisation menar att det är vanligt att pojkar som organisationen träffar normaliserar denna aspekt och därmed inte reflekterar över den i termer av misshandel. Detta eftersom många i deras omgivning är med om samma sak. Därmed tycks segregationen i Malmö kunna ses som en bidragande faktor till att denna normalisering av våld i uppfostringssyfte sker. En fjärde aspekt av utsattheten som tas upp är att pojkar inte ges möjlighet att fritt välja vad de vill studera på gymnasiet. Man menar att medan flickors potentiella utsatthet, risken att inte få studera

vidare efter grundskolan, är uppmärksammas, men att det har gått den offentliga diskussionen förbi att även pojkar kan sakna valfrihet vad gäller val av program, då de förväntas gå i pappan/de manliga släktingarnas spår.

...hennes bror frågade jag; vad skulle du vilja plugga på gymnasiet? Och då sa han; jamen som att jag har ett val. Jag får välja handels. Hans föräldrar eller hans släkt har en stor livsmedelskedja[...]man hade nog inte ofta lyft fram det, att pojkar inte får plugga vad han vill....

Kring denna aspekt upplevde jag dock ingen total enighet, utan en organisation framhöll att alla föräldrar de mött önskar att deras barn, både söner och döttrar, ska utbilda sig och få bra jobb med höga löner. Den femte aspekten av pojkars utsatthet som togs upp av frivilligorganisationerna är då pojken i fråga har en annan sexuell läggning än det heterosexuella, och denna grupp pojkar framhölls som mycket utsatt och totalt osynlig. Detta stämmer väl överens med Knutagårds et al kartläggning (2004).

Alltså, det kan finnas lösningar, men en kille som är homosexuell, det finns inga lösningar, det finns ingen återvändo för det kommer följa med hela livet liksom.

Den sjätte aspekten på pojkars utsatthet som framhölls av frivilligorganisationerna är att pojkar är offer genom att tvingas vara en del av hedersstrukturen. Att tvingas bevaka sina systrar, kusiner m.fl., att använda sin fritid till att följa dem om de är ute, att möjligtvis tvingas misshandla, att han ett ansvar över familjens heder osv.

Många killar tycker att det är skitjobbigt att hela tiden liksom vara på sin vakt och säga till systemen eller kusinen eller någon annan att man måste hålla sig inom en viss [...] jag vill ju inte, jag vill att min syster ska kunna få göra vad hon vill, men va fan, vad ska alla andra säga?

Det är flera av syskonen som har berättat att de tvingas att kontrollera dom och slå dom och allt möjligt, och som mår väldigt dåligt av det, har mardrömmar och allting.

Samtliga av de sex utsatthetsaspekterna som framhölls förtydligar att pojkar är en del av hedersstrukturen, där alla involverade har roller att agera utifrån.

Frivilligorganisationerna uttrycker att pojkar kan vara direkt utsatta genom att inte följa de spelregler som gäller för just pojkar, men också indirekt utsatta genom att följa

spelreglerna och då bli förövare/gärningsmän, dvs. en av dem som bevakar, hotar, misshandlar m.m. Frivilligorganisationerna framhåller att pojkars utsatthet har osynliggjorts på områden där flickors utsatthet har lyfts fram.

#### 5.4 Hur arbetar de aktuella frivilligorganisationerna med pojkarna?

Den förståelse de olika organisationerna har av problemet med pojkars utsatthet påverkar deras strategi och arbete, och även omvänt, dvs. att organisationerna också utökar sin kunskap av och förståelse för problemet genom sitt arbete. Detta uppfattar jag vara en tydlig skillnad i förutsättningar i förhållande till myndigheternas arbete i Malmö, som inte tycks vara i kontakt med problemet i samma utsträckning. Således är frivilligorganisationernas arbete en viktig del i att uppmärksamma problemet, vilket, som redan nämnts, är nödvändigt för att det ska påbörja klättringen på det sociala problemets karriärstege (Blumer, 1971). Rädda Barnens projekt "Coolt med koll" innebär samtalsgrupper med tjejer och killar i årskurs åtta och årskurs nio. För att komma i kontakt med elever presenteras projektet först för skolledning, som i sin tur tar ställning till om verksamheten ska få påbörjas. Det är således genom skolan man kommer i kontakt med ungdomarna men deltagandet bygger på frivillighet. Tanken med grupperna är att de ska vara sammansatta av personer av olika kön, etnicitet, religion m.m. Innan man diskuterar skillnader mellan ungdomarna önskar man etablera på vilka sätt de är lika eftersom denna utgångspunkt ger en grundtrygghet inför diskussioner gällande områden där man är olika. Samtalsämnen styrs av gruppdeltagarnas önskemål, och det är relativt vanligt att det diskuteras kring hedersfrågor.

Vi går ju inte ut och säger, nu ska vi prata om heder, då är det ju ingen som pratar om någonting [...] men när det väl kommer upp så ska vi våga ta det och inte tänka, det där är deras kultur.

Man har märkt att ungdomarna har ett stort behov av att prata om dessa frågor då man närmar sig dem med en annan terminologi, t.ex. har diskussionsfrågor om pojkars relation till sina egna pappor lett in på att majoriteten av gruppmedlemmarna berättar att deras pappor ger dem stryk. Även arrangerade äktenskap är något som ofta kommer upp.

Och det är jätteviktigt där i det läget att man som samtalsledare, för det här är deras vardag, att man inte går in och (drar efter andan) shit, för då vill dom inte prata om det något mer.

En målsättning är att det ska vara ”högt i tak” under diskussionerna och att ungdomar ska få en möjlighet att se olika alternativ som finns när det gäller att leva sitt liv. Det arbete som Rädda Barnen bedriver kategoriserar jag som preventivt, dels eftersom att man tillhandahåller ett forum där ungdomar ska få tala fritt, men samtidigt då en del av syftet med projektet är att kartlägga ungdomars mående för att på lång sikt kunna bedriva påverkansarbete. Detta innebär att organisationen även kommer i kontakt med ungdomar som är utsatta och därmed kan arbetet inte endast ses som preventivt.

Elektra betonar att man arbetar preventivt. Detta innebär att de arbetar med vad de betecknar som det vardagliga och att det är på de premisserna de möter ungdomarna. Då Elektra startade Sharaf Hjältar så hade man, i minst ett år, arbetat med hedersfrågor, men inte med en utpräglad killverksamhet. Sharaf är det arabiska ordet för heder (Elektra,2009) och att bli en Sharaf-hjälte är en relativt lång process som syftar till personlig förändring vad gäller attityd och syn på tjejers och killars rättigheter. Tanken är att om unga killar i hedersstrukturer förändrar sin attityd gentemot sina systrar och övriga kvinnor i systemet så kan systemet börja luckras upp. Då Sharaf hjältar tog fart upplevde man att medieintresset fullkomligt exploderade i förhållande till hur det sett ut innan man startat upp den utpräglade killverksamheten. Sedan dess har verksamheten förändrats på det vis att man nu även arbetar med unga tjejer och därmed diplomerar både hjältar och hjältinnor. Likt Rädda Barnens projekt så vänder sig även Elektra i huvudsak till skolor i sitt arbete med ungdomar. Man håller storföreläsningar med uppföljningar i mindre grupper och den representant från Elektra som jag intervjuat påpekar att organisationen aldrig uttalar att grupperna ska prata om hederskultur, utan att allt handlar i grunden om demokrati och mänskliga rättigheter. Denna ingång leder till att man inkluderar fler ungdomar än den stigmatiserade gruppen som utövar s.k. hederskultur och detta arbetssätt ligger i linje med organisationens förklaring av vad våld och förtryck i hederns namn är. I samband med uppföljningen i smågrupper har ungdomarna möjlighet att anmäla intresse för att fortsätta sitt engagemang i Elektra. Om detta sker så går man

igenom en dialogfas, vilken innefattas av en träff i veckan under fem veckor. Vill ungdomen sedan fortsätta så skriver denne på ett kontrakt och påbörjar sedan en hjälte- eller hjältnutbildning som sträcker sig över ett år. Om ledaren efter denna tid bedömer att den unge har gjort ett personligt förändringsarbete som lett till en ökad medvetenhet och en positiv attitydförändring vad gäller jämställdhetsfrågor m.m. så diplomas ungdomen och blir en Sharaf-hjälte eller Sharaf-hjältinna. Organisationens arbete i Malmö, som från början var uttalat inriktat på pojkar i hederskulturer, riktar sig nu till alla ungdomar i Malmö som vill bedriva ett personligt förändringsarbete med utgångspunkt i demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Man framhåller att uppgiften inte är att lära ungdomar om ett svenskt perspektiv, utan att bedriva ett förändringsarbete där ett ”vi” och ”dom”-tänkande inte dominerar.

...vi jobbar lite annorlunda på Elektra i Malmö med vårt perspektiv. Vi rider inte på dom enkla vågorna och stigmatiserar folkgrupper och inkluderar dom i samhället genom att försvenska dom. Jag ställer inte upp på det.

Nätverket mot hedersrelaterat våld arbetar i huvudsak med upplysning och opinionsbildning kring frågan, och de fokuserar på både flickor och pojkar. Den person jag intervjuar framhåller dock att hon, då hon arbetade med att få fram familjehem för ungdomar som utsatts för hedersrelaterat våld, mötte pojkar som var utsatta och hjälpsökande. Hon berättar att hon även stött på pojkarna indirekt, genom arbetet med sin bok. Samtliga av de intervjuade kvinnorna i boken uttryckte nämligen att hon borde träffa deras bröder eftersom även dessa har varit mycket utsatta under uppväxten. I det arbete som inriktar sig på ungdomsverksamhet så är strategierna liknande, dvs. att man inkluderar ungdomar med olika kön, etnicitet, religion m.m. för att få möjlighet att föra diskussioner och påvisa att människor kan välja att leva sina liv olika och att detta är i sin ordning, så länge individen har haft ett val. Om frågor relaterade till hederskultur ställs så diskuteras dessa öppet. Denna strategi gör att frivilligorganisationerna når ungdomar på ett sätt som socialtjänst och andra myndigheter inte gör. Den kunskap som organisationerna sedan skaffar sig är således unik och innebär en stor möjlighet till en framflyttad position då problemet med pojkars utsatthet i hedersstrukturer kan komma att



få en beteckning, vilket, som tidigare nämnts, är starten för klättringen mot att erhålla status som ett socialt problem (1971).

### 5.5 Inom vilka undersökta verksamheter i Malmö återfinns pojkarna?

Kontakt söktes med verksamhetschefer för Barn och Familj i Malmös tio stadsdelar samt Barnkriscentrum. Av de tio stadsdelar som kontaktades så mottog jag svar från sex, varav två av dessa avböjde medverkan. De övriga fyra meddelade att de inte känner till att Individ- och Familjeomsorgen har haft något ärende som involverar en pojke som lever i en hedersstruktur och är utsatt genom denna. De fyra stadsdelar som uppgav att de inte haft något ärende gällande dessa pojkar var: Centrum, Västra Innerstaden, Limhamn-Bunkeflo samt Oxie. De två som valde att inte medverka var Husie och Rosengård. Södra Innerstaden, Hyllie, Fosie samt Kirseberg valde att inte besvara mina förfrågningar. Mitt resultat är därför bristfälligt, speciellt eftersom de stadsdelar som, enligt min definition, och med hänsyn till Åhré Älgamos (2009) kartläggning av var de utsatta pojkarna återfinns i Stockholm, sannolikt innehar störst antal faktorer som medverkar vid hedersstrukturer och reproduktionen av denna, valde att inte medverka. Genom att en kontakt togs med Barnkriscentrum så framgick att ingen utav Malmös tio stadsdelar har kontaktat dem angående pojkar som har blivit våldsutsatta i dessa strukturer.

Barnkriscentrum har således inte kommit i kontakt med pojkar med denna problematik. Från en ungdomsmottagning i Malmö framhölls att det fanns kännedom om ett litet antal pojkar med denna problematik, men att den erfarenhet och kunskap man besatt kring dessa var för liten för att vilja ställa upp med ytterligare information. Min undersökning visar att av de myndighetsrepresentanter som har besvarat min fråga så känner majoriteten inte till pojkar med denna problematik. Men varför är det så svårt att hitta personer som menar sig ha kunskap och erfarenhet att förmedla till mig? Jag tror att en del av förklaringen står att finna i botten av Blumers (1971) karriärstege, dvs. de steg där ett problem uppmärksammas och får en beteckning. Kanske är det så att pojkars utsatthet i hedersstrukturer ännu inte är uppmärksammat hos myndigheter som mer än ett individuellt problem? I en sådan fas har problemet inte en allmänt vedertagen beteckning och därmed inte heller ramar för de professionella att förhålla sig till. Ett sätt att förstå denna osäkerhet och ovilja inför att ställa upp med information och kunskap skulle då

vara en oro över att man inte vet vad man talar om, att man inte har förstått saken ”rätt”. Som framkommer i min definition av hedersrelaterat våld så finns ännu inte en enhetlig definition av detta, även om det tycks vara på väg. Denna definition fokuserar dock på kvinnan som offer och mannen som förövare, även om det nämns att pojkar kan vara utsatta. Kanske kan det då föreligga en risk för att pojkars utsatthet står i kontrast till den beskrivning av hedersrelaterat våld som ligger närmast den allmänt vedertagna? I och med detta så uppfattar jag att det kommer att dröja tills det finns en klar beteckning av problemet med pojkars utsatthet i hedersstrukturer och då kommer en osäkerhet kvarstå hos representanterna för myndigheter som kommer i kontakt med pojkarna och som även har det yttersta ansvaret för dem.

## 5.6 Frivilligorganisationerna om den kommunala verksamheten och samarbetet

Min känsla av brist på erfarenhet, kunskap och självförtroende hos de personer inom kommunala verksamheter och ungdomsmottagningen som jag kommit i kontakt med, tycks motsvaras av en brist på förtroende för dessa från frivilligorganisationernas sida. Sammanfattningsvis beskrivs en kunskapsbrist inom myndigheterna samt att frivilligorganisationerna många gånger inte har ett fungerande samarbete med dessa. Den person som handleder socialsekreterare bekräftar att socialsekreterarna många gånger är osäkra. Hon uppger att dessa är i behov av att hon uttrycker att ärendet är hedersrelaterat, och de först då kan arbeta med ärendet som just sådant. Samma person menar att det finns en stor rädsla att bli stämplad som rasist hos socialsekreterarna och att detta kan göra att de tvekar att agera på det sättet som lagstiftningen föreskriver när barn far illa. Detta stämmer väl överens med Schlytters (2004) forskningsresultat gällande utsatta flickor i hedersstrukturer och socialtjänstens arbete med dessa. Frivilligorganisationer vittnar om att socialsekreterare och kuratorer ringer dem och ber om hjälp i specifika ärenden. Jag vill betona att dessa ärenden i första hand handlar om unga flickor som är utsatta och därmed inte om de pojkar som jag valt att fokusera på.

...då lyfter man luren och ringer en person som mig, så frågar man; -”du, hur ska vi göra? Vi har en arabisk flicka som är utsatt för nånting”. Och så svarar jag alltid; ”Okej, jag är inte socionom, jag jobbar inte på något socialkontor, jag vet inte” [...] men jag brukar alltid säga;

”hur handlar ni annars? Jag tänker inte på att de heter Fatima eller Mohamed som ringer till er, jag tänker att det är Lisa Karlsson, vad händer om Lisa Karlsson är utsatt?”; ”Ja, då tillsätter vi en utredning”. ”Gör det då”.

Jag upplever att frivilligorganisationerna känner sig relativt obekväma med dessa samtal dels eftersom de som ringer är de som har utbildning i lagstiftning m.m. och därför borde veta hur de ska agera, men också då socialsekreterare och kuratorer tycks efterfråga allmänna lösningar och därmed inte förstår att, trots att det finns kunskap om hedersproblematik inom organisationen, bör varje situation betraktas som unik. Det är därför inte möjligt att ge allmänna råd över telefon angående personer organisationerna inte har kännedom om. Många av de som ringer vill veta om ärendet är ett s.k. hedersärende, hur man ska ta kontakt med föräldrarna samt vill förstå den s.k. kulturella företeelsen. En annan av de intervjuade framhåller att de som ringer vill ha svar på om det är ett s.k. hedersärende som de har.

Då uppfattar jag, det är människor som absolut inte har koll överhuvudtaget på hedersfrågan. Dom har aldrig stött på den, dom har aldrig sett den. Då tänker jag mig, shit vad många elever som måste ha haft tendenser på det, inte själva våldet och förtrycket i sig, men som dom inte överhuvudtaget har sett.

Det beskrivs att delar av Malmös skolpersonal och socialsekreterare, saknar en förståelse för hur man kan närma sig detta samtalsämne med ungdomar och att man på grund av detta heller aldrig får veta något av ungdomarna. De försök som görs att lyfta frågan kan lätt falla om personal är alltför inriktad i att prata i termer av hedersrelaterat våld.

...då sa skolsköterskan till mig; ”nä, men vi har inte det här problemet på vår skola”. Då tänkte jag, hur vet du det, var jag lite kaxig och frågade. ”Nä, men jag var på en konferens om hedersrelaterat våld och efter konferensen så gick jag in till ungdomarna i klassrummet och så frågade jag dom; vill ni prata om det här hedersvåld?” Och då sa ungdomarna; ”nä, men vi har ju inte såna problem.” [...] På samma skola, tre gånger in på samtalsgruppen så ville flickorna prata om giftermål och varför det ska ske så tidigt.

En av organisationerna beskriver ett tillfälle då man tillkallats av en skolkurator och gått dit med intrycket att man ska diskutera några fall på skolan. Väl där har man kommit in i

ett rum där tre elever med problem som rör hederskultur sitter, tillsammans med två lärare.

Och ungdomarna mår dåligt och dom går självklart till kuratorn för att kunna prata och där sitter kuratorn, släpper in en helt okänd främmande man in i det här rummet och säger såhär; ”ja, kan inte du hjälpa oss med det här, det här är ditt område”. [...] Vad är jag, nån jävla shaman, ska jag trola bort dom? Och vad hände med sekretessen?

En organisation som har varit ute på Malmös Individ- och Familjekontor berättade om att de upplevde sig bli arrogant bemötta eftersom socialsekreterare inte tycktes vara intresserade av att lyssna på organisationens förklaringsmodeller och på så vis förstå den komplexitet som följer då man önskar klassificera ett ärende som hedersrelaterad problematik. Istället efterfrågades en checklista för att de ska kunna undersöka om ett ärende är hedersrelaterat eller inte. Malmö Stad har även tagit fram en form av checklista som i huvudsak riktar sig till skolpersonal och socialsekreterare (Malmö Stad, 2007). En av organisationerna beskriver tillfällena då man hamnat i situationer då ungdomar berättat saker som gör att organisationen funderat på huruvida en anmälan till Individ- och Familjeomsorgen ska göras. En sådan anmälan kan dock innebära att man tappar ungdomar ur grupperna, vilket gör att organisationen tvekar att anmäla. Detta då man upplever att det är av yttersta vikt att en anmälan resulterar i något gott för ungdomen eftersom det finns en överhängande risk att man, i och med att ungdomen avbryter sin medverkan i gruppen, har förlorat insynen i denna persons liv. Sannolikt kommer en anmälan till socialtjänsten även resultera i fler avhopp och frivilligorganisationen förlorar då insynen i en rad ungdomars liv. De erfarenheter man har av att anmäla beskrivs inte som positiva och därför finns nu en inbyggd tveksamhet att göra så. Detta resonemang upplever jag som problematiskt, även om jag har full förståelse för resonemanget eftersom kill- och tjejgruppsverksamheten bygger på ett förtroende mellan samtalsledarna och ungdomarna. Om jag återigen ska koppla in Blumers (1971) karriärstege så undrar jag vilka möjligheter det finns för Malmös socialtjänst att uppmärksamma pojkars utsatthet i hedersstrukturer om inga anmälningar gällande sådana livssituationer inkommer. Enligt detta resonemang så väljer frivilligorganisationerna, ur denna aspekt, att motverka att problemet etableras hos myndigheterna, och om problemet

inte syns där, existerar det då överhuvudtaget som socialt problem? Blumers (1971) svar är entydigt och svaret är nej. Problemet har således inte etablerats ännu, utan tycks istället vara i tidig konstrueringsfas där olika intressenter framhåller sin bild av problemet. Blumer (1971) framhåller att problemet måste vinna legitimitet och först efter detta kommer samhället att mobilisera insatser. Att frivilligorganisationerna inte känner förtroende för myndighetsorganisationerna, och bl.a. därför väljer att avstå att anmäla tolkar jag som att man indirekt fördröjer problemets klättring på karriärstegen. Därmed motverkar delvis frivilligorganisationerna sin egen strävan. Ur en annan aspekt så kan frivilligorganisationernas strategi vara en annan, nämligen att föra upp frågan en annan väg, exempelvis genom media och diskussion i skolor. Bl.a. Lorentzon (2008) och Sjöblom (2006) beskriver att media har haft stor inverkan på hur socialarbetare har uppmärksammat flickors utsatthet i hedersstrukturer. Således har vägen till denna uppmärksamhet har gått via media och därmed kan strategin att synliggöra pojkars utsatthet vara densamma, då denna har visat sig vara effektiv. Individ- och Familjeomsorgen har dock enligt Socialtjänstlagen en skyldighet att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen samt att medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda. Detta ålägger även ansvar på socialtjänsten i Malmös tio stadsdelar att visa ett större intresse och en större respekt för frivilligorganisationernas arbete med de utsatta pojkarna i hedersstrukturer samt svårigheter i detta. Ett bättre samarbete med frivilligorganisationerna och Malmös myndigheter skulle i detta fall också innebära en större möjlighet att kartlägga de delar av Malmös befolkning som är potentiellt utsatta i hedersstrukturer, och då även de utsatta pojkarna, vilka ju är barn i lagens mening och som socialtjänsten och övriga rättssystemet därmed har en skyldighet att skydda. Blumers teori (1971) syftar till att klarlägga när ett problem har blivit ett socialt problem. Ett problem som finns i samhället är således inte detsamma som ett socialt problem. Jag menar därför att de aktuella pojkarna lever i en potentiell utsatthet som i sig är ett problem och högst verkligt, dock har detta problem en lång väg att vandra innan det enligt Blumer (1971) kan betecknas som ett socialt problem och därmed åtnjuta nödvändiga resurser.

## 5.7 Men varför så svårt att få ses som offer?

Jag har hittills, med hjälp av Blumer (1971), hävdad att pojkars utsatthet i hederstrukturer inte är ett socialt problem i dagens Sverige. För att förstå ytterligare en svårighet i den process som måste ske för att pojkars utsatthet i hederstrukturer ska komma att bli ett socialt problem så använder jag mig av Christies (1986) teori om det ideala offret. Frivilligorganisationerna framhöll att pojkars utsatthet har osynliggjorts på många av de områden där flickors utsatthet har lyfts fram och bl.a. Lorentzon (2008) framhåller att utsatta flickor i hederstrukturer har kommit att erhålla status som ett socialt problem. Därmed tycks det finnas en skillnad på hur pojkar och flickor i hederstrukturer betraktas och detta berör samtliga representanter från frivilligorganisationerna.

...killar får inte vara utsatta på samma sätt för det är inte manligt att vara ett offer...

Men varför denna utveckling? Varför kan inte både pojkar och flickor ses offer i samma struktur? Christie (1986) hävdar att ett idealt offer måste få status som just detta av det övriga samhället och för att få det så måste denne uppfylla fem kriterier, där det första är att vara svag. I egenskap av att vara barn så skulle en utsatt pojke kunna betecknas som svag. Jag uppfattar dock att det finns en huvudfaktor som gör att pojken inte ses som svag, vilken är just det faktum att han är av manligt kön. Burcar (2005) hävdar just att ”manlig” betraktas som synonymt med styrka, och ”offer” leder tankarna till svaghet. Ur denna aspekt finns således en risk att samhället, genom att betrakta dessa pojkar/unga män som starka, inte associerar dem med en offerroll. Således uppfyller pojkarna inte det första kriteriet. Det andra kriteriet är att offret är sysselsatt med ett respektabelt projekt. Att vara en del av en hederstruktur, och att möjligtvis medverka till att förtrycka sina systrar m.fl. är inte att betrakta som respektabelt. Det finns sannolikt pojkar som inte gör detta och som är utsatta av andra anledningar, t.ex. på grund av sin sexualitet. Jag uppfattar att även dessa pojkar faller inte under ett ”ickerespektabelt projekt”, just på grund av hederstrukturer har generaliserats, och i denna lyfts flickor och kvinnor fram som offer. Det tredje kriteriet är att offret ska befinna sig på en plats där denne inte kan klandras för att vara, och att vara i sitt hem, med sin familj är sannolikt inget man kan

klandra pojken för. Detta kriterium uppfylles därmed. De kvarvarande två kriterierna handlar om gärningsmannen, och att denne ska vara stor och ond samt okänd i förhållande till offret. Dessa två sista kriterier uppfattar jag innebära ytterligare svårigheter för pojkars möjlighet till offerstatus. Detta eftersom unga kvinnors utsatthet i hedersstrukturer idag tycks vara ett socialt problem. Jag tolkar det därmed som att dessa flickor idag har en erkänd offerstatus, vilket inte minst de uppmärksammade mordena på Pela och Fadime har bidragit till. Ur en aspekt är det givetvis ett mycket viktigt och nödvändigt erkännande, eftersom detta har banat väg för att flickornas situation i hedersstrukturer har etablerats som socialt problem och resurser tillsatts. Ur en annan aspekt så tolkar jag det som att flickornas/kvinnornas ideala offerstatus är beroende av att ideala gärningsmän presenteras. Enligt Christie (1986) är den ideala gärningsmannen det ideala offrets motsats, dvs. stark, stor och ond. Därmed är en möjlig förklaring till att pojkarna inte kan få en etablerad offerstatus att de redan bär förövarrollen, vilket var delar av förutsättningen för att flickorna skulle erhålla offerstatus.

...lite att man har den bilden att, jaja, dom är ju ändå förövare dom där. Så tänker jag mig att det kan vara, att man inte tar det på lika stort allvar när killar är utsatta.

Kanske är detta en förklaring till medias stora intresse när Sharaf Hjältar startade, då den uppmärksamhet de fick var i egenskap av förövare som valt att abdikera. Ovanstående ger också en viktig aspekt då det gäller att förstå varför Abbas öde, som beskrevs i problemformuleringen, inte har blivit en del i hur vi förstår hedersstrukturen, på samma sätt som Pela och Fadime har blivit det. Ytterligare en aspekt som frivilligorganisationerna tog upp angående detta var att pojkar med utländsk bakgrund i högre utsträckning än flickor med utländsk bakgrund, diskrimineras i det svenska samhället, och att den stereotyp som finns gällande dessa är att de är ”busiga”, eller möjligtvis kriminella.

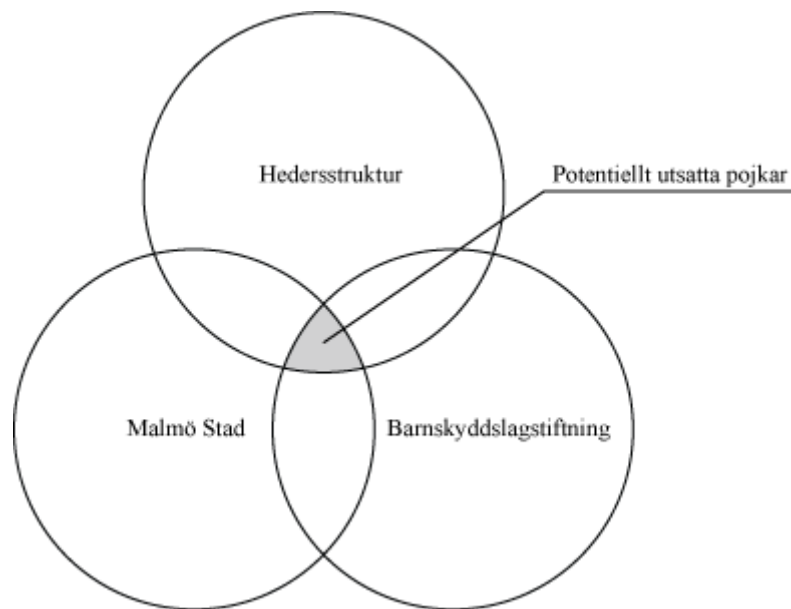
...alltså det är synd om invandrarkillarna för dom är kriminella, och dom vet inte hur dom ska agera, dom är vilsna, dom sitter i fängelse och det ena med det andra [...] det är synd om dom för dom är förövare, dom är brottslingar, dom har inte lärt sig rätt eller fel. Men man kan aldrig se dom som svaga individer som är utsatta för andra former av förtryck.

Således framhålls att de kan få sympatier, men inte som offer utan som förövare som inte vet bättre. Kanske är det också den typ av sympatier de kan få i förhållande till hedersproblematiken? Ytterligare en förklaring, som framhölls i två av intervjuerna, på varför pojkar ännu inte ses som offer i hedersstrukturer är att de inte själva söker hjälp i samma utsträckning som flickor, eftersom de många gånger pådyvlas hur man ska vara som man eller pojke, dvs. inte svag och därmed inget offer.

## 5.8 Pojkarnas komplexa utsatthet

Jag har såhär långt presenterat pojkars potentiella utsatthet i hedersstrukturer och på vilket sätt det uppmärksammas i Malmö. Jag har vidare resonerat kring varför denna utsatthet inte kan betecknas som ett socialt problem. Avslutningsvis vill jag utvidga den utsatthet som dessa pojkar kan leva i. Modellen nedan har fungerat som ett tankeverktyg då jag funderat kring de potentiellt utsatta pojkarna i hedersstrukturer i Malmö. Min uppsats handlar inte enbart om pojkar som är utsatta i hedersstrukturer, utan den handlar i huvudsak om de pojkar i Malmö som är utsatta. Detta innebär att en pojke inte enbart lever i en hedersstruktur, utan att densamme också är ett barn i Sverige som omfattas av svensk skyddslagstiftning. Utöver detta är pojken bosatt i Malmö, Sveriges tredje största stad och även den mest segregerade (Thunander, 2009). Det är denna specifika kontext som uppsatsen fokuserar på och begränsas till. Dessa olika fält samspelar på ett unikt sätt i varje enskilt fall och utsattheten är därmed inte densamma för alla pojkar som lever i en hedersstruktur. Jag kommer nedan att vidareutveckla detta, fält för fält.





### 5.8.1 Hedersstruktur

Denna struktur, som innehåller diverse utsatthetsaspekter, har jag försökt definiera för min uppsats och den ska betraktas som en stereotyp, en generalisering, som måste göras för att fånga in något så svårdefinierat och undflyende som en kultur. Det innebär således att de pojkar som lever inom en hedersstruktur inte lever på exakt samma vis, utan utsattheten rör sig, precis som med de utsatta flickorna, inom ett spektrum där hedersmord är den absoluta ytterligheten. Jag konstaterar dock att pojkar, likväl som flickor, är potentiellt utsatta i denna och jag har inom ramen för uppsatsen konkretiserat detta i sex aspekter, vilka kan ses om ett försök till en beteckning av problemet med pojkars utsatthet i hedersstrukturer.

### 5.8.2 Barnskyddslagstiftningen

Dessa pojkar, precis som alla andra barn i Sverige, ska skyddas av lagstiftningen. Men för att lagen ska kunna brukas så måste pojkens utsatthet komma lagutövarna till känna. Det tycks dock inte vara tillräckligt att pojkarnas situation ska komma lagutövarna tillkänna, utan den okunskap och osäkerhet som Schlytter (2004) påvisat har lett till att flickor i hedersstrukturer inte får samma skydd av lagstiftningen som andra flickor i sin kontakt med socialtjänsten. Detta tycks enligt mina resultat även gälla för pojkarna i

hedersstrukturer. I konstruktivistisk anda hävdar jag således att barnskyddslagstiftningen, då den inte används gällande de utsatta pojkarna, inte heller kan ses som ett reellt skydd.

### *5.8.3 Malmö Stad*

Som tidigare nämnts så benämns Malmö, av media, som en av Sveriges mest segregerade städer (t.ex. Thunander, 2009). I Åhré Älgamos (2009) kartläggning av Stockholms stad framkommer just att de utsatta pojkarna i stor utsträckning kommer ifrån socioekonomiskt segregerade förortsområden samt lågutbildade familjer. Dessa faktorer kan således ses som riskfaktorer och detta kan innebära att de utsatta pojkarna i Malmö i huvudsak finns i vissa stadsdelar, som närmast överensstämmer med de förhållanden som framhålls som faktorer vilka inverkar vid hedersstrukturellt förtryck. Segregationen är något som frivilligorganisationerna framförde som ett problem, då det innebär att hedersstrukturen blir svår att bryta. Hedersförtrycket kan normaliseras och pojkar kommer då inte att se sig själv som offer. Dels för att deras situation tycks vara normal eftersom många i omgivningen har det likadant, men också för att problemet inte är etablerat i det offentliga Sverige och då finns heller inget att förhålla sig till, att jämföra sin situation med och på så vis identifiera sin egen utsatthet. Segregation kan även skapa brist på insyn för exempelvis socialsekreterare. En av de intervjuade framhåller att romer är ett tydligt exempel på att segregation och utanförskap resulterar i att traditioner, som exempelvis arrangerade äktenskap, får fortgå. I cirkeln Malmö Stad så finns emellertid även stadens offentliga organisation, med dess kunskap och resurser. Frivilligorganisationerna hävdar att det råder en stor okunskap och själv upplevde jag en osäkerhet kring det aktuella ämnet. Pojkarna riskerar därmed att falla igenom skyddsnetet.

Just för att man har bilden av att dom som är utsatta, det är flickor från Mellanöstern, gärna muslimer, det är dom som är den utsatta gruppen. Och kommer det nån annan så har man inte den vidden att man kan se...

Eftersom inga ärenden presenterades för mig så presenterades därmed heller inga insatser. Frivilligorganisationerna framhåll dock att det saknas insatser specifikt riktat till

utsatta pojkar, och i konstruktivistisk anda hävdar jag att om dessa plattformar inte finns så kommer det heller inte att finnas hjälpsökande pojkar.

### 5.9 Sammanfattande slutsats om pojkars utsatthet i hedersstrukturer i Malmö

Efter att ha gått igenom ovanstående modell så framträder pojkars utsatthet i Malmö som mer omfattande än utsattheten i den hedersstruktur de lever i. Dessa pojkars utsatthet växer då lagstiftning inte kan användas i tillräcklig utsträckning eftersom pojkarnas situation inte är känd. Jag har vidare konstaterat att Schlytters (2004) slutsats, att flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld får en alternativ behandling hos socialtjänsten på grund av socialsekreterares okunskap, osäkerhet och rädslor, i hög grad även verkar gälla för de utsatta pojkarna. De förhållanden som är specifika för Malmö, i bemärkelsen endast undersökta där, dvs. segregationen samt stadens skolor och socialtjänst och det delvis bristande samarbetet med frivilligorganisationerna medverkar till att pojkarnas utsatthet ökar ytterligare. Detta eftersom min undersökning visar på en känsla av osäkerhet och okunskap vad gäller hedersstrukturer, och framför allt vad gäller pojkars utsatthet i dessa. Segregationen medverkar också till att hedersstrukturen normaliseras bland barn och unga och då sannolikt reproduceras eftersom andra influenser i stor utsträckning uteblir.

Då jag, med hjälp av Christie (1986), konstaterat att pojkar inte har samma förutsättningar att vara ideala offer så hävdar jag att pojkar, på grund av att de är just pojkar, har svårare att bli uppmärksammade som utsatta och därmed förstärks komplexiteten i utsattheten på grund av deras kön. Därför hävdar jag att pojkar är utsatta ur alla dessa aspekter, vilket leder mig in på min frågeställning. Jag har i denna uppsats presenterat sex konkreta aspekter på pojkars utsatthet i hedersstrukturer, vilket visar att dessa pojkars utsatthet är ett reellt problem. Jag har vidare visat att problemet är mer omfattande än utsattheten i hedersstrukturen, då pojkarnas utsatthet i stor utsträckning är osynlig, vilket resulterat i att erfarenheten och hjälpen som möter pojkarna om de vänder sig till Malmö socialtjänst kan anses var begränsad. Det segregerade Malmö medverkar även till utsattheten genom att hedersstrukturer riskerar att normaliseras i delar av staden och därmed också normaliseras, och reproduceras, av ungdomarna i dem. Att pojkar inte

ses som ideala offer (Christie, 1986) medverkar även till att problemet inte ses, men också till att pojkar inte söker hjälp, då det inte sammanfaller med den bild av det manliga könet som de uppfostrats med. Således betecknar jag problemet som stort. Det arbete som bedrivs gällande dessa pojkar i Malmö tycks i huvudsak vara preventivt och i detta arbete spelar frivilligorganisationerna en avgörande roll. Dessa organisationer har således åtagit sig en del av det arbete som enligt SoL åligger socialtjänsten. Slutligen konstateras att pojkars utsatthet i hedersstrukturer är ett reellt problem, då det innebär att barn i Sverige lever i en utsatthet som de enligt lag har rätt att skyddas från. Dock är utsattheten inte ett socialt problem, i Blumers (1971) mening. Problemet ligger enligt denna definition kvar i startgropen och har således inte lämnat det första steget, vilket innebär att vägen är lång innan pojkars utsatthet i hedersstrukturer har erhållit uppmärksamhet, resurser samt status som ett socialt problem.

## 6. Slutdiskussion

Då jag i analysen ovan ingående tagit upp de många aspekter av den komplexitet som omger ämnet för denna uppsats, vill jag här bara kort göra ett par avslutande kommentarer.

Pojkar i hedersstrukturer är potentiellt utsatta. Denna utsatthet har inte enbart att göra med den faktiska hedersstrukturen, utan även med deras osynlighet. Denna osynlighet blir här det samma som att falla rakt genom det skyddsnät av lagar och instanser som de omges av. Således konstaterar jag att det finns många riktningar fortsatt forskning om pojkarnas utsatthet kan, och bör ta, då pojkars utsatthet ännu tycks vara relativt osynlig även inom forskningen. Den kartläggning som gjorts i Stockholms stad (Åhré Älgamo, 2009) skulle kunna göras även i en Malmökontext. Kanske skulle resultatet av en sådan studie kunna påskynda formuleringssprocessen, för att problemet ska kunna ta vidare kliv på Blumers (1971) steg mot att bli ett socialt problem som är synligt i den offentliga debatten och där man kan räkna med sociala insatser. Det är på detta sätt som jag önskar att min egen uppsats ska förstås. Det är dock inte självklart att problemet med pojkars utsatthet någonsin kommer att göra denna klättring. En viktig faktor som kan medverka till detta är att de redan har förövarrollen, vilket jag i analysen har kommit fram till med

hjälp av Christie (1986). Pojkarna kan, ur detta perspektiv, aldrig ses som offer om flickorna ska kunna behålla sin starka offerstatus. För att motverka denna utveckling så kanske flickors utsatthet i hedersstrukturer måste omdefinieras som socialt problem? Kanske kan inte offerstatusen förklaras endast med hjälp av mäns förtryck mot kvinnor? Men är det tillåtet att ifrågasätta orsakerna till dessa flickors givna offerstatus? Jag framhåller att jag inte vill ifrågasätta flickornas utsatthet, utan den *beteckning* och de *förklaringsmodeller* som det sociala problemet fått. Vissa barns offerstatus får inte ske på andra barns bekostnad och barn får inte primärt ses som förövare, oavsett vilka omständigheterna är. Barn i Sverige omfattas av samma skyddslagstiftning och således har både flickor och pojkar samma rättigheter. Det är därmed inte i lagstiftningen det stora problemet ligger, utan i tillämpningen. Schlytter & Linell (2008) konstaterar att pojkar i mycket liten omfattning omhändertas med stöd av LVU på grund av hedersvåld och min uppsats antyder att pojkars utsatthet är ett relativt osynligt problem inom Malmös myndigheter. Pojkars utsatthet i hedersstrukturer är således inte ett socialt problem. Problemet har ännu inte formulerats. Enligt Blumer (1971) så är det först i ett senare skede som insatserna tillkommer. Men vart vänder sig pojkar i behov av hjälp under tiden?

## Litteraturförteckning

Andersson, Gunvor & Swärd, Hans (2008) ”Etiska reflektioner” i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm. Natur och Kultur.

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder*. Malmö. Liber AB.

Barnombudsmannen (2009)

<http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=55>. 090507.

Blumer, Herbert (1971) ”Social problems as collective behavior” i *Social Problems*, vol. 18, no. 3, pp. 298-305.

Burcar, Veronika (2005) *Gestaltningar av offererfarenheter – samtal med unga män som utsatts för brott*. Lund Dissertations in Sociology 68. Lund. Sociologiska institutionen.

Christie, Nils (1986) ”Det idealiska offret” i Åkerstöm, Malin & Sahlin, Ingrid (red) *Det motspänstiga offret*. (2001) Lund. Studentlitteratur.

Eldén, Åsa (2003) *Heder på liv och död – våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Social Sciences 128.

Elektra (2009) <http://www.elektra.nu/db/artiklar/sharaf.htm>. 090321.

Jemteborn, Annika (2005) ”Å stå på sig, på egna ben” – en fallstudie om en flicka i en hederskultur och hennes motstånd mot att inordna sig efter släktens krav. Rapport i socialt arbete nr 116-2005. Institutionen för socialt arbete. Socialhögskolan. Stockholms universitet.

Knutagård, Hans & Nidsjö, Elisabeth (2004) *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*. Länsstyrelsen Skåne län.

Lorentzen, Mikael (2008) *Multikulturella visioner – hedersrelaterat våld och socialt arbete i medierna*. Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete. Växjö Universitet.

Länsstyrelsen Jönköpings län (2006) *Våld och förtryck i hederns namn – handbok för skolan och socialtjänsten i arbetet mot hedersrelaterat våld*. 090507.

[http://www.lst.se/NR/rdonlyres/42DD85B9-FC99-41B4-B0CF-CB7485E223C4/0/Handbok\\_for\\_skolan\\_och\\_socialtjansten\\_i\\_arbetet\\_mot\\_hedersrelaterat\\_vald.pdf](http://www.lst.se/NR/rdonlyres/42DD85B9-FC99-41B4-B0CF-CB7485E223C4/0/Handbok_for_skolan_och_socialtjansten_i_arbetet_mot_hedersrelaterat_vald.pdf)

Länsstyrelsen Stockholms län (2005) 18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld 2003-2004. 090507

[http://www.ab.lst.se/upload/dokument/publikationer/S/ovrigt/18Projekt\\_webb.pdf](http://www.ab.lst.se/upload/dokument/publikationer/S/ovrigt/18Projekt_webb.pdf)

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund. Studentlitteratur.

Malmö Stad (2007) *Yrkesgemensam handbok – för personal som möter utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck*.

Malmö Stad (2009)

<http://malmo.se/kommunfaktapolitik/statistik/comradesfaktaformalmo/omradesfakta2008/revarealochbiluppgifter/centrum08.4.730db38611fa2bcb36c800028448.html>

<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=10733&a=214547>. 090509.

Nationalencyklopedin (2009)

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/1%C3%A5ng/kultur/233228>. 090501.

Rättsnätet. Notisum AB (2009) <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19900052.HTM>.

090507.

Schlytter, Astrid (2004) *Rätten att själv få välja*. Lund. Studentlitteratur.

Schlytter, Astrid & Linell, Hanna (2008) *Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext. En studie av omhändertagna flickor*. Forskningsrapport 2008:2. FoU Nordväst. Stockholm.

Sjöblom, Yvonne (2006) *I skuggan av Fadime och socialsekreterares arbete med hedersvåld*. Forskningsrapport 2006:4. FoU Nordväst. Stockholm.

Thunander, Tina (2009) Uppdrag granskning. Segregerad stad – och segregerad skola. Sveriges Television. <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=10733&a=214547>. 090509

Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund. Studentlitteratur.

Wenneberg Barlebo, Søren (2001) *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Malmö. Liber.

Wikan, Unni (2003) *En fråga om heder*. Stockholm. Ordfront förlag

Åhré Älgamo, Kickis (2009) *Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms Stad – Rapport 2009 Del 1*. Stockholms Stad.

## Övrigt material

Aftonbladet (2008) *Det var självklart att jag kontrollerade mina systrar*. 080522.

Castelius, Olle

Aftonbladet (2008) *Unga män också offer för hederskulturen*. 080522. Castelius, Olle



Aftonbladet (2008) *Skulle giftas bort*. Castelius, Olle. 080523.

Dagens Nyheter (2009) *Läget för hedersförtryckta kan förvärras av polisen*.  
Kristoffersson, Ulf & Götblad, Karin & Unckel, Per & Elmsäter-Svärd, Catharina,  
090416.

Expressen (2005) *Mördad hos flickvännen*. Hellberg, Magnus & Taawwo, Amanda,  
051120.

Fria Tidningen (2009) ”Allt mer accepterat att se pojkar som offer”. Birgersson,  
Gabriella, 090131.

# Bilaga 1

## Intervjuguide

Gruppen utsatta pojkar i hedersstrukturer i Malmö

- Hur kommit i kontakt?
- Uppfattning om gruppens storlek?
- Mörkertal?

Gärningsman/offer?

- Skillnad mellan pojkars respektive flickors utsatthet i hedersstrukturer?
- Skillnad i agerande utåt mellan flickor/pojkar?
- På vilket sätt kan en minderårig pojke vara gärningsman och offer?
- Hur beskriver pojkarna sin situation?
- Hur definierar pojkarna sin roll i hedersstrukturer?

Arbetet med denna grupp

- Grad av uppmärksamhet av pojkars situation i hedersstrukturer – tankar om problemets ”osynlighet”.
- Socialt problem?
- Arbetets utveckling i Malmö
- Vilken typ av arbete/insatser; preventivt contra reaktivt?
- Specifika svårigheter i arbetet med denna grupp?
- Erfarenheter av effektiv hjälp?
- Samverkan med socialtjänst?

- Övrigt samarbete?
- Vad behövs?